

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

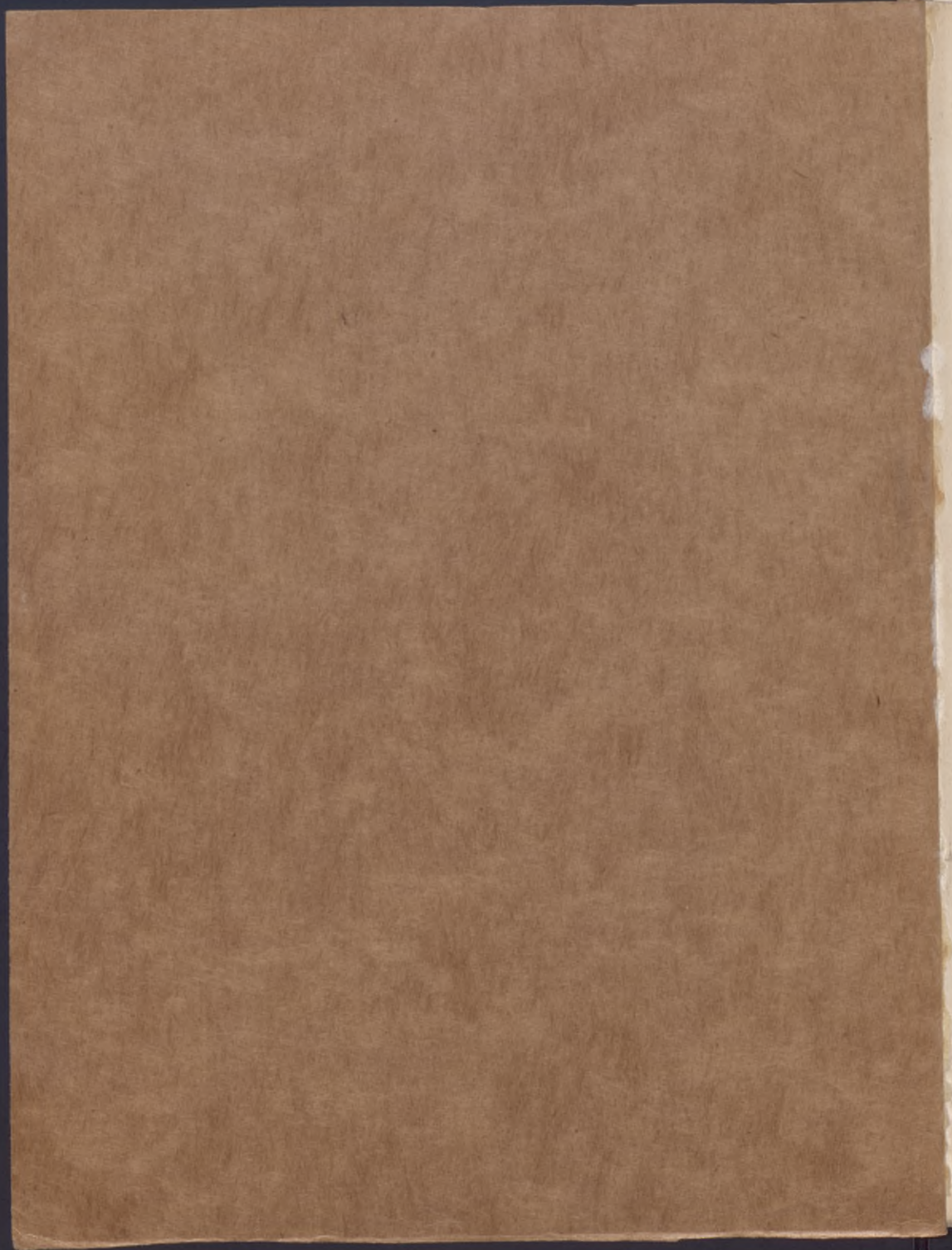

(Per) Lill. Sv. Acad.

R. Jändel

Vägledare

1921

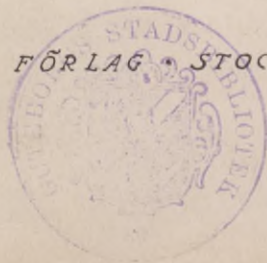
12. Lätt - lätt
nod.

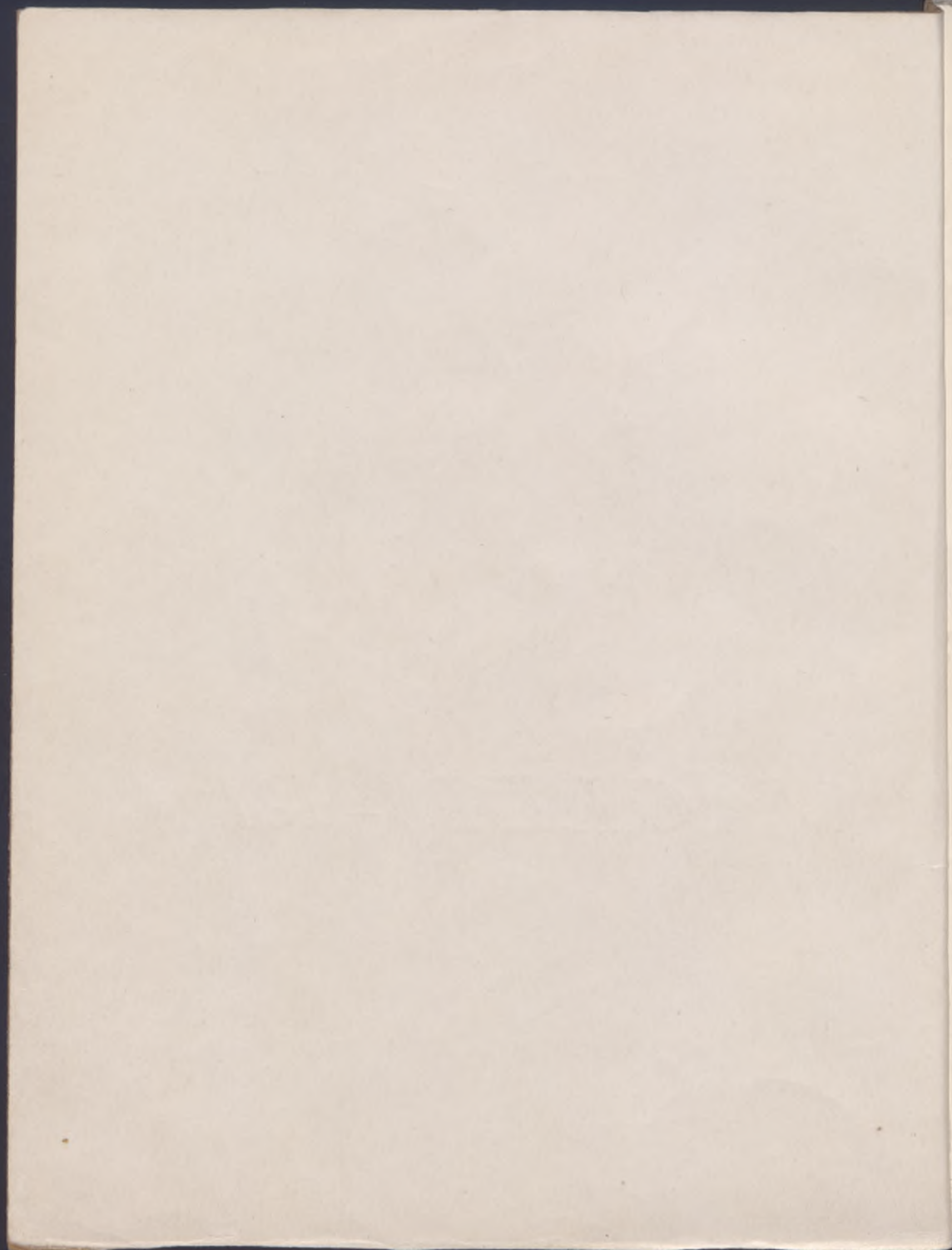
RAGNAR JÄNDEL

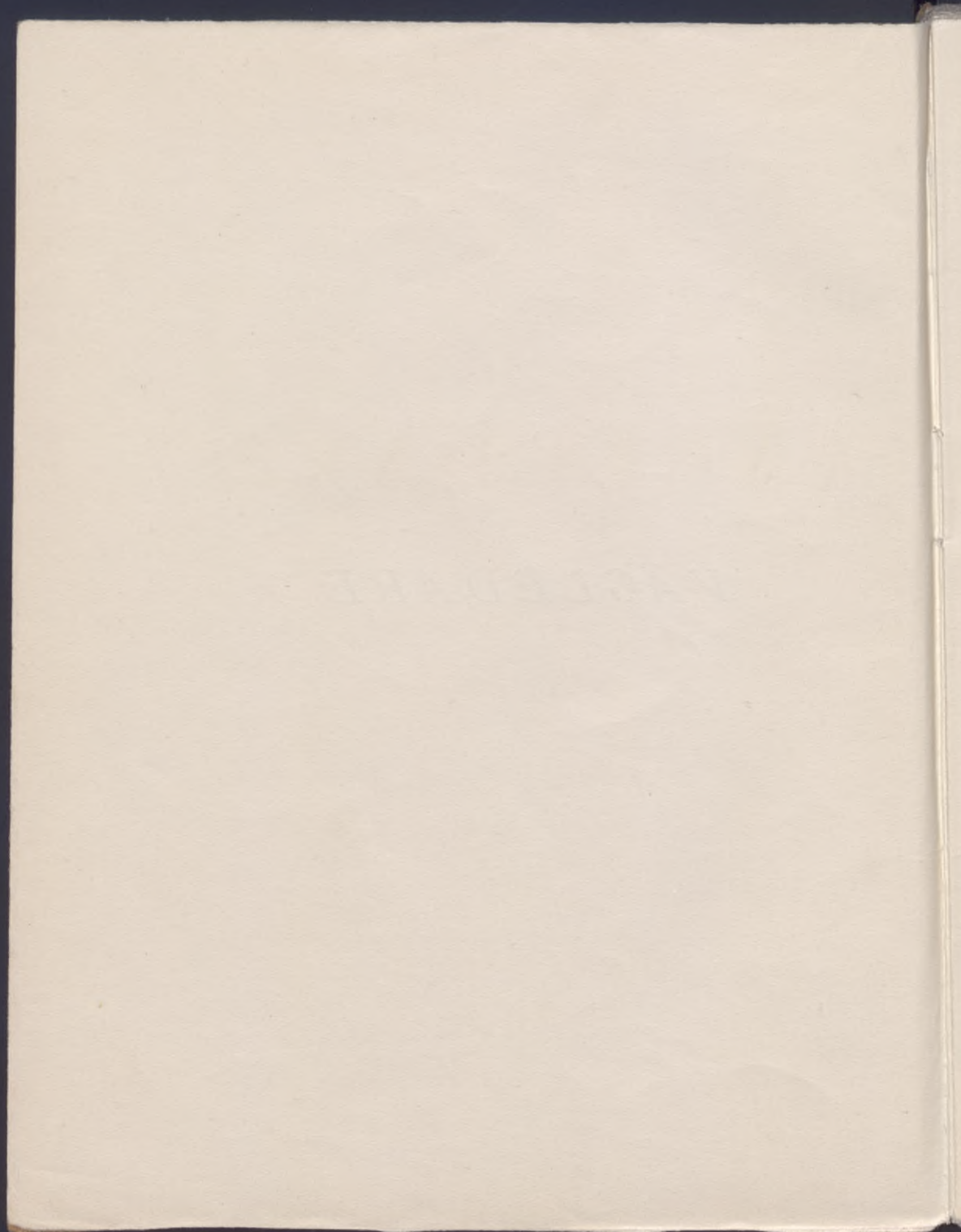
VÅGLEDARE

TIDENS FÖRLAG • STOCKHOLM

VÄGLEDARE

RAGNAR FÄNDEL

VÄGLEDARE

TIDENS FÖRLAG

Stockholm.

WÄGLEDARE

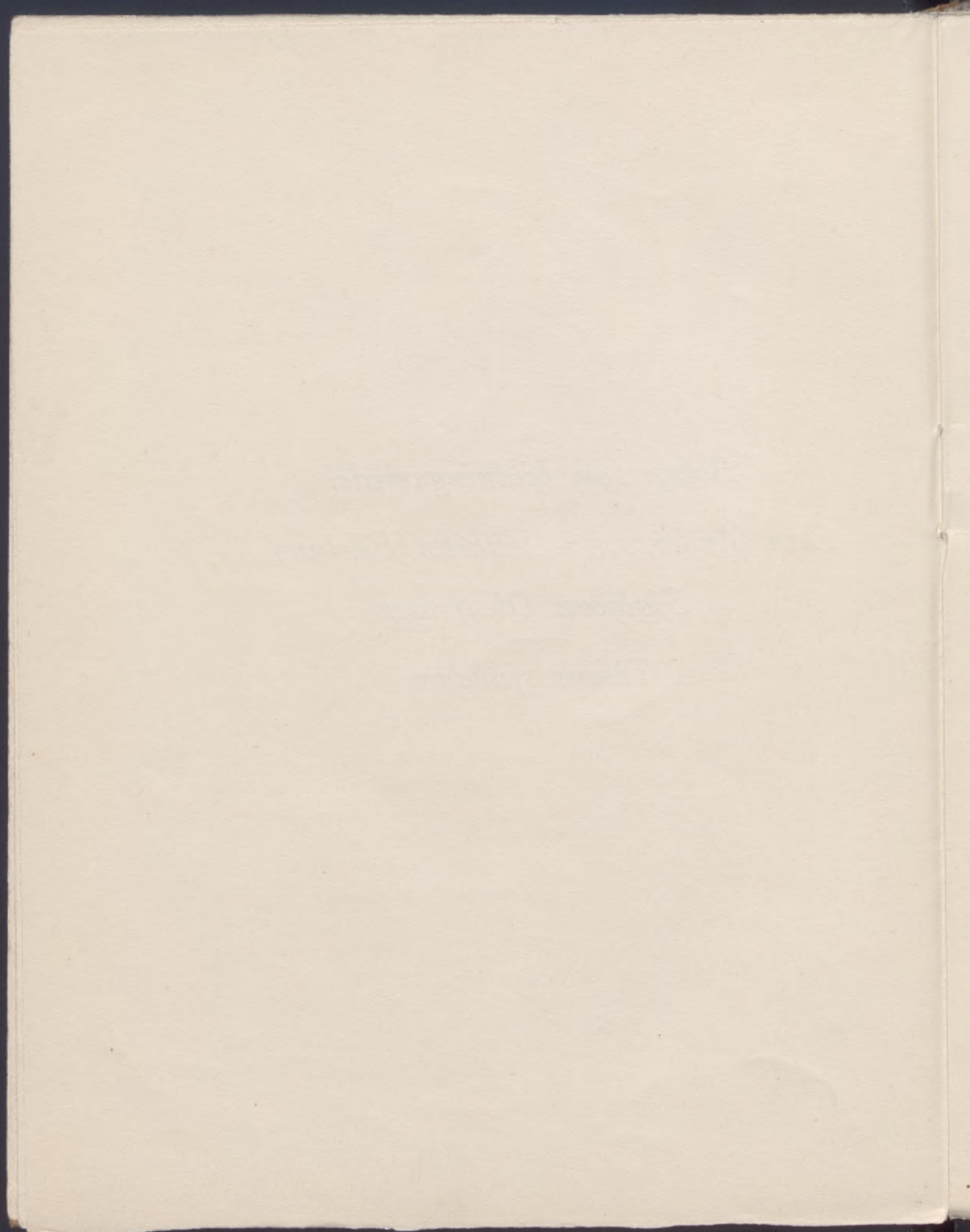
STOCKHOLM
BOKFÖRL.-A.-B. TIDENS TRYCKERI
1921.

Boken som bildningsmedel

—
Dan Andersson — Vilhelm Ekelund —

Sigbjörn Obstfelder

—
Tidens sjukdom

F Ö R O R D

Efterföljande fem uppsatser, vilka alla direkt eller indirekt behandla det personliga bildningsproblemet, vända sig framför allt till den mognare och bildningsintresserade arbetareungdomen. Måhända kan dock något av vad som sagts däri intressera en eller annan även utanför denna krets.

Min strävan har varit, att, i all korthet, påpeka bildningens, och här närmast *böckernas*, betydelse för *den enskilde individen*. Ehuru så mycket i våra dagar skrives om bildningen, icke minst med adress till arbetareungdomen, har jag dock trots att denna lilla skrift, vilken visserligen framträder utan större anspråk, för någon skulle kunna fylla en viss uppgift. De flesta som tala om bildningen tala nämligen om dess nödvändighet för vissa yttre syften, om dess betydelse som verktyg eller vapen i strävandet för yttre mål. Jag har däremot lämnat denna åsiktsbildning, detta kunskapstillägnande — vars betydelse, för så vitt det är allsidigt och tjänar förnuftiga mål, jag icke bestrider — i

huvudsak å sido för att i stället tala om den bildning, som måste vara det första och sista och för alla det allra viktigaste, den bildning som ensam förtjänar kallas verklig bildning, nämligen *själens* bildning.

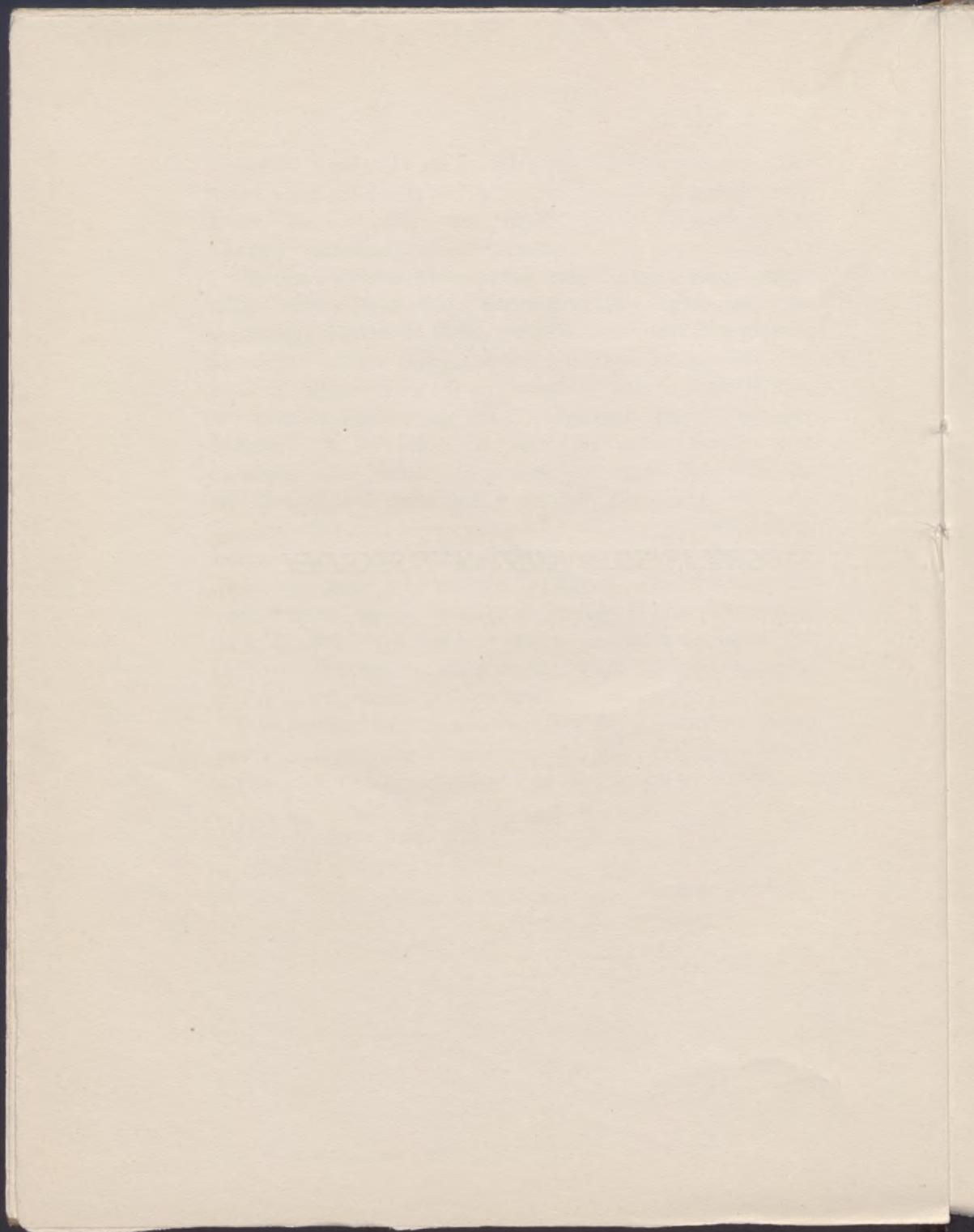
Då den moderna litteraturen, enligt min mening, endast sällan bjuder på verkliga bildningsvärden, ligger det i sakens natur, att det är klokare att läsa den äldre litteraturen, där denna är stor och givande. En Plato exempelvis talar lika väl till oss som till sin samtid. Sådana skriftställare äro levande källor, och det är ingalunda något "sökande tillbaka" då vi söka oss hän till dem. Snillena ha nämligen icke endast varit före sin egen tid, utan de äro jämväl (och detta gäller om dem alla) långt före vår. Då jag emellertid som exempel på sådana författare vilka kunna vara oss till andlig väckelse och vägledning medtagit trenne uppsatser behandlande "moderna" författare har det skett emedan de, — förhållandevis föga kända som de helt naturligt äro — samtliga tillhöra de undantag inom den moderna litteraturen, vilka avgjort höja sig över mängden av flacka och likgiltiga medelmåttor.

I anslutning till uppsatserna har jag i slutet av boken medtagit några litteraturanvisningar, vilka möjligtvis kunna tänkas vara av någon nytta för en eller annan av läsarna.

Hemsjö den 1 mars 1921.

Ragnar Jändel.

BOKEN SOM BILDNINGSMEDEL

I.

När man skall tala om boken som bildningsmedel, är det av vikt, att först taga ställning till begreppet bildning. Någon tycker måhända att detta ej skulle behövas, att begreppet är klart nog, men jag tror för min del, att just detta ord — *bildning* — har blivit så nött och så slitet, har fått så olika klang och så olika betydelse, att det mycket väl behöves, att man gör klart för sig vad som menas därmed, innan man börjar tala om dess förträfflighet och om medlen för dess uppnående.

Tänka vi till exempel på arbetarnas i dessa dagar så mångomtalade och mångomskrivna bildningssträvan och ser på de människor, som deltaga i denna strävan, skola vi finna, att orsakerna till deras strävan äro helt olika. Några av dem söka sig helt enkelt rent praktiska *kunskaper* avsedda att giva större möjligheter i förvärvskampen. Andra söka sig vapen i kampen för en viss given idé — till exempel socialismens. En annan kategori vill helt enkelt ha förströelse, tids-

fördriv. En fjärde typ — den som enligt min mening representerar det *verkliga* bildningsintresset — söker bildningen, som den törstige söker källan, för att tillfredsställa sitt eget personliga, andliga behov. Slutligen äro naturligtvis, hos de flesta, motiven mer eller mindre blandade.

Nu är det ju intet ont däri, att unga människor söka sig praktiska kunskaper — nej, detta är ju, åtminstone i den mån dessa kunskaper verkligen äro nyttiga, högst berömligt. Ej heller är den att klandra, som vill fördjupa sina kunskaper om samhällsfrågorna. Tvärtom. Vill man grunda sig en åsikt härutinnan, är det ju just av nöden, att man *grundligt* söker sig in i det problem det gäller, så att åsikten verkligen blir *ens egen* och man ej blott blir en ytlig efter-sägare, vilket de flesta människor ju äro. För tillfället vill jag emellertid — längre fram skall jag något beröra detta — inte närmare gå in på dessa ting i annan mån, än att jag vill ha sagt, att denna kunskap och denna åsiktsbildning inte alls är detsamma som *bildning*. Och jag understryker detta, emedan det är mycket vanligt att man sammanblandar dessa saker.

Jag läste för någon tid sedan en artikel av en av våra så kallade kulturpersonligheter, vari det bland annat säges, att det osvikligaste tecknet på en persons bildningsgrad är hans större eller mindre skicklighet i att uttrycka sig i skrift. Detta är ju typiskt. Varje liten spirituelltidningskåsör skulle, enligt detta resonemang, naturligtvis stå himmelhögt över en vanlig enkel människa ute bland folket. För min del har jag emellertid råkat människor som knappast varit i stånd att skriva sina egna namn, men som haft en sundhet i tan-

ken och en finhet i känslan, som är helt ovanlig just bland de speciellt *skrivande* människorna. Och när man till exempel läser de stora ryska diktarnas verk — Dostojevski*), Tolstoj, Gorki — läser om de okunniga bönderna och de jagade landsstrykarna, hur ofta kan man ej hos dessa, efter vanlig måttstock så långt ifrån bildade individer, finna de mest rörande drag just av den sanna bildningen, detta enkelt mänskliga, som är så svårt att definiera. Vilken renhet, vilken upphöjdhet är det icke över dessa till det yttre så grova och smutsiga gestalter! Här möter man en rik fond av naturligt bildning — måhända rättare: rika bildningsanlag —, något som klart pekar på det faktum, att bildning studerar man sig icke till, på samma sätt som man studerar till professor i estetik eller till politisk handelsresande.

Alltså *kunskap* är ett, *bildning* ett annat, varmed ju ej är sagt, att det icke skulle finnas beröringspunkter mellan dessa ting. Bildningen bör vara kunskapens *grund*, betingelsen för att denna senare skall lända till verklig nytta. Men den "kunskapstörst" som vi oftast möta bland människorna, vad är den väl annat än en törst efter yttre framgång, en jakt efter *karriär*? Och vad denna ävlan än nyttar till, icke är den bildningsfrämjande, utan tvärtom en *fiende* till all verklig bildning. Om vi haft glädjen att någon gång råka människor, präglade av ett sant bildningsintresse, så ha vi — i stället för den *amerikanism*, som kännetecknar den mo-

*) Läs blott Dostojevskis självupplevda lilla berättelse om "Bonden Marej" i "En skriftställares dagbok" — en bok som även i övrigt är mycket tankeväckande!

derna kulturmänniskan — hos dessa funnit en del i vår tid mycket ovanliga egenskaper: stillhet, inåtvändhet, likgiltighet för den rent yttre framgången och det i yttre avseende imponerande.

Men om nu den sanna bildningen inte är detsamma som praktiskt vetande eller en bättre rustning och beväpning i kampen för ett visst samhälleligt mål, vad är den då och vartill skall den då tjäna? Ja, dessa frågor har varje enskild individ att taga ställning till, var och en för sig. Dessa frågor angå endast *den enskilde*, han kan i grund och botten icke ha dem gemensamma med andra, med en viss rörelse eller en viss klass. De angå icke massan, men individen! Och hur dessa frågor besvaras, beror på, huruvida den som svarar har ett medfött behov efter bildning, eller om ett sådant behov har blivit väckt hos honom.

Då man emellertid ser på, vad det är, som människornas intresse samlar sig kring, nödgas man — vad de allra flesta beträffar — betvivla att de ha ett vaket bildningsbehov. Ja, man behöver bara *se* på människorna för att genast förstå detta! Den pösande viktigheten, de dumma knodd- och ligistfasonerna falla överallt i ögonen och tala övertygande nog. Eller giv akt på vad människorna *tala* om, och vad det är för slags *nöjen* som locka dem — du behöver icke erfara mycket, förrän du inser, till vilka smutsiga pölar de flesta gå för att hämta vederkvickelse. Eller döm efter deras *sinne för naturen*, och resultatet blir lika nedslående; en människa med öppen blick, en människa för vilken det underbara i naturen är mera än tomma ord, är en högst ovanlig företeelse. Det är lika illa

med mängdens förhållande till böckerna. I stort sett är även här tillståndet bedrövligt. Gå blott in i en bokhandel eller i ett av våra arbetarebibliotek, och lyssna efter vilka böcker som äro begärligast, och du skall säkert finna, att det är ingen anledning att göra för mycket av den berömda "bildningstörsten". Man måste, hur nedslående det än kan vara, se sanningen rakt i ögonen.

De flesta människor leva som i ett sömntillstånd, de flyta fram genom livet som i en dvala, utan att eftertänka vart det bär hän, vad det är för mening med att existera, utan kontakt alltså med de oerhörda livsproblemen. Men för att en sådan människa skall börja fatta bildningsproblemet, tror jag, att det är nödvändigt att hon vaknar upp, att hon liksom spritter till och börjar se sig om. Vid ett sådant uppvaknande ur halvmedvetenhetstillståndet överväldigas gärna människan av en oerhörd känsla, en känsla av ensamhet, ångest och skräck, då hon söker fatta sin ställning som människa — ett stoftkorn i det oändliga världsalltet —, tänker på lidandet, eländet runt omkring sig och på sin egen, åtminstone skenbara, intighet. Hon känner ett behov efter mening, försoning, ett krav i sitt inre efter att göra rättvisa åt sitt liv, att bli livet *värdigt*. Hon måste finna en väg, inte en slumpens väg, men en väg som hon känner är den enda rätta vägen just för henne. Hennes strävan att finna denna väg och att, utan slingringar, vandra den rakt fram, det är, skulle jag vilja säga, just hennes *bildningskamp*.

Många ha sagt, att livet är ett ont, att världen är ett dårhus, ett fångelse, ett helvete. Och de, som sagt så, ha nog gjort det med skäl. Men Dostojevski, den store ryssen, han

som starkare än de allra flesta upplevat lidandet, han säger likväl: "Livet är ett paradiset, och alla äro vi i paradiset, fast vi icke vilja förstå det" — — — "varför räkna dagarna, när människan bara behöver en enda dag för att lära känna hela lyckan." Och Obstfelder, också en, som synes ha varit ovanligt känslig just för lidandet, förkunnar det samma: "Livet är musik, fastän människorna ha glömt att höra den." Både Dostojevski och Obstfelder ha mycket djupt sett tillvarons smutsighet och förfärlighet och vändats därunder — dock ha de funnit detta: Vi äro alla i paradiset, blott vi vilja. Livet är musik, det fordras blott öron som höra. — De ha just genom sin *bildningskamp* — vilken har varit och får fattas som något synnerligen allvarligt — vänt det onda i godo.

Så är till slut, menar jag, bildningen helt enkelt detta: att hålla blicken ren från vanans och vardagens damm och att hålla hjärtat friskt och hindra det från att förtorka och förhårdna. Man kunde kalla bildningen ett den vuxnes återvändande till barndomens friska rörlighet och hängivenhet, parad likväl med den erfarnes insikt i och överblick över livet och dess mångfaldiga företeelser.

Hur djupt denna bildning har trängt hos människan, hur allvarligt hon fattat bildningsproblemet, det får, framför allt, bevisas av hennes sätt *att leva*. Det sanna bildningssträvandet är nämligen ingen lek, intet banalt söndagsnöje — det är tvärtom en lika allvarlig fråga, som det är allvar för den, vilken gått vilse i ett djupt mörker att finna den rätta vägen. Därav följer ju inte, att det är tråkigt. Det har ju sökandets spänning, det har den där lusten som Ulrich von

Hutten prisar, när han jublar över hur andarna vakna. Det har slutligen segerkänslans fruktbara glädje. Men denna glädje är ju inte detsamma som vad man i allmänhet menar med "nöje": — man vinner den ej, utan genom att ställa krav på sig själv, genom att uppställa för sig ett ideal och söka forma sitt liv efter detta ideal. "En filosof betyder för mig jämt lika mycket, som han är i stånd att avge exempel", säger Nietzsche, och han tillägger, att han skall avge detta exempel, inte bara genom sitt verk, utan genom sitt liv, sin vandel, hela sitt yttre uppträdande. I Bibeln heter det ju också, att tro utan gärningar är en död tro. —

II.

Nu först är jag framme vid det egentliga ämnet för denna uppsats, nämligen frågan om *böckernas* betydelse för väckandet av den enskildes bildningsbehov och som ledare för hans andliga utveckling. Ty boken *kan* här ha en oskattbar betydelse, endast man får den rätta boken och läser den på det rätta sättet.

Jag måste — eftersom jag ju här i främsta rummet talar till arbetareungdom — innan jag går vidare, säga några ord om de moderna folkliga institutionerna för det frivilliga bildningsarbetet: — studiecirkelarna. Jag sade förut något om, att de som arbeta i dessa cirklar ingalunda alltid drivas av ett verkligt *bildningsintresse*, men jag vill därmed visst icke säga, att dessa — rätt ledda — skulle sakna betydelse. Man får blott icke överdriva den, och tillägga dem upp-

gifter som de icke ha och icke kunna ha. För tillägnandet av *kunskap* — till exempel vid studiet av matematik eller historia — kunna studiecirkelarna helt säkert ge goda resultat. När det däremot gäller den verkliga, rent personliga *bildningen*, tror jag, att det är skäl att förhålla sig något mera skeptisk. Det är nog icke, när det gäller filosofi och skönlitteratur, det bästa sättet att i en studiecirkel läsa i klump och efter ett visst schema. Här gäller det ju nämligen var och en *för sig*, människans egna, intimaste angelägenheter. Sann bildning *kan* icke tillägnas kollektivt, nej, här fordras ensamhet, eget ansvar och eget sökande. Vill du däremot ha en summarisk överblick över filosofins och litteraturens *historia*, så kan du säkerligen gå till studiecirkeln.

Måhända kan dock studiecirkeln, i sin bästa form, för vissa människor och *till en viss punkt*, vara av betydelse även för den enskildes personliga bildningskamp. Han kan träffa den bok han behöver, få en impuls för sitt eget vidare sökande — men detta *egna* sökande måste han fatta som det enda viktiga. Alltså kan studiecirkeln eller biblioteksföreningen ha betydelse för den sanna bildningen i den mån den för ut böcker — verkliga böcker — till den enskilde och väcker hans behov efter dem.

Jag vill betona detta: *verkliga* böcker, ty förstår man här icke att skilja mellan det goda och det dåliga eller likgiltiga, då har man heller ingen aning om vad bildning är, då läser man icke för bildningens skull.

I detta sammanhang skulle jag också vilja tillfoga några ord om en företeelse som gör sig starkt gällande bland den moderna arbetareungdomen — företrädesvis bland den arbe-

tareungdom som högfärdigt poserade förklarar sig själv vara den enda "verkliga" ungdomen. Vi kunna kalla denna företeelse för *broschyrkulturen*. Denna sorts "kultur" uppbäres av den sortens människor som läsa allenast eller huvudsakligen för att skaffa sig vapen — läs: *slagord* — användbara i det politiska slagsmålet. Man läser sitt partis politiska broschyrer och blir därigenom i hög grad ensidig och förblindad, fastnande i ett nät av sterila fraser. För det första läser man, i regel, endast de populära agitationsskrifterna, man går inte grundligt till väga. Man läser inte de, för den "rörelse" man händelsevis kommit att tillhöra, grundläggande och betydelsefulla verken och strävar att på allvar sätta sig in i dessa. Man läser blott det, som lärans populära uttolkare skummat av och serverat i de små uppbyggelse-skrifterna. Det är klart, att detta leder till *ytlighet*. Vidare tager man aldrig reda på vad *de andra* åsiktsriktningarna ha att säga. Man undersöker ingenting, utan man biter sig med heroisk envishet fast i den åsikt man på grund av slumpens skickelse en gång anammat. Alltså blir man *ensidig* — och fortfar att vara det. Slutligen kan en sådan människa aldrig begripa att det finns *andra* problem och andra krav än de små "åsikternas". Denna *broschyrmänniska* (vilken som bekant förekommer rätt talrikt) är, där den är renodlad, en den vedervärdigaste produkt av den moderna så kallade tidsandan, en steril och själlös varelse, en enda hög av unken makulatur. Det är ett sorgligt förhållande att många personer, i mer eller mindre ledande ställning inom arbetarerörelsen, direkt bidragit till framskapandet av denna bedrövliga typ. Dessa personer ha alltid talat till arbetarna

allenast i deras egenskap av *arbetare*, aldrig i deras egenskap av *människor*, därmed förglömmande detta, som ju just arbetarerörelsen kom för att fastslå: detta, att arbetaren ju, såväl som vilken annan som helst, framför allt är *människa*. Och detta måste, menar jag, för varje individ vara *det viktigaste av allt* att taga reda på, att han, framför allt och först och sist, är människa, och att göra sig reda för vad detta innebär. Men för att få upp ögonen för *detta*, går man inte till agitatorn eller broschyrskribenten, utan man får — i den mån man kan väckas till insikt om detta utav andra och utav böcker — gå till diktarna och tänkarna. Det är till dessa, som starkare än vi själva uppfattat tillvaron, som vi måste gå, om vi vilja lära oss att leva. Men vi gå blott till de bästa! Icke varje romanskribent är en väckare och vägledare. De allra flesta böckerna leda oss bort från i stället för till det väsentliga. Det är på intet sätt prisvärt att läsa dussinböckerna, det är tvärtom något komprometterande: det förslappar oss och vittnar om ett skamligt slöseri med tid. Rätt betänkt är det ju något ohyggligt däri, att det finnes människor, som läsa böcker för att "*fördriva tiden*". Att tänka sig denna korta tid som blivit oss tillmätt för att leva här i detta mysterium som vi kalla världen, där varje minut borde vara oss helig, och så tänka sig, att vi läsa våra böcker för att *fördriva* denna vår dyrbara tid! Det är ju alldeles detsamma som att *förkorta livet!*

Nej, böcker äro icke till för att fördriva tiden. Den bok som skrivits i denna avsikt, gå vi med förakt förbi. Den läsvärda boken är alltid en bok, som det varit ett djupt *behov* för dess författare att skriva — och har han ej haft detta

djupa inre behov, så blir boken ej heller för någon annan till väckelse och befrielse. "Vad man ej skriver för att hjälpa sig själv, det hjälper ej heller någon annan." Men får man den *rätta* boken i sina händer, kan denna bok (eller dess författare) måhända väcka ens slumrande bildningsbehov.

III.

Vi kunna tänka oss en människa, fången i den ytliga fraskultur jag talade om, men som likväl, tack vare sin natur, inte kunnat bli fullständigt steril eller oemottaglig för andra ting. Denna människa börjar läsa en författare som *Strindberg* — en författare just lämplig att studera för en dylik person, emedan hans utveckling haft så många olika faser och han alltså sett livet från så många olika sidor. Men vederbörande bör då inte nöja sig med att läsa någon enstaka av hans böcker och tro, att han därmed känner diktaren, utan han bör — om han ej går igenom hela hans produktion — åtminstone läsa hans mest representativa verk. Läsaren i fråga har naturligtvis förut hört talas om Strindberg, han tror sig, som man säger, ha honom "på känn", han har en förutfattad mening om honom, vilken dock självklart kan vara högst ensidig. Kanhända ser han i Strindberg endast den store radikale tendensförfattaren — den uppfattningen är ju mycket vanlig — ser honom som den store oppositionsmannen, som hädade "tidens gudar" och "rev för att få luft och ljus". Denna uppfattning är icke blott vanlig, den är också riktig

ett gott stycke: han var ju en nedrivare, ehuru en sådan av något annat slag än den politiske agitatorn. Men han var mycket annat utom detta.

Vår man börjar emellertid att läsa honom. Han tilltalas mycket av Mäster Olof, kanske ännu mera av Utopierna — där ju Strindberg tecknat ett rent socialistiskt samhällsideal — likaså av Det nya riket och så vidare. Han fortsätter allt längre, han ryckes in i en virvel av nya idéer, som tvinga honom att själv tänka. Diktarens väg viker allt längre bort från den väg som läsarens egna tankar brukat gå. Men är det dennes allvar, att han vill förstå diktaren, så följer han likväl med så gott han kan. Han kommer slutligen till så underliga ting i Strindbergs produktion som Inferno, Legender, De blå böckerna. Här hajar han till, här vill han inte vara med längre. Här är Strindberg bliven "reaktionär", han tror på en personlig Gud, ja, på uppenbarelser och under. Han har hårda ord om dem som "tror på skon, men förnekar skomakaren", och han gycklar synnerligen respektlöst med vetenskapen och dess krav på överhöghet. Han är överhuvud ingen Loke längre, utan han är botgörare.

Det kan hända, att när våra läsare har kommit hit, så slänger han förargad böckerna ifrån sig, mumlar något vanvördigt om galenskap, och dyker på nytt ner i sina kära ströskrifter. Men det *kan* också hända, att han verkligen har lärt sig att se på en del ting med nya ögon, att hans horisont har vidgats. Det där om "galenskap" kanske fastnar på tungan — han kanske tiger i stället. Och tänker. —

Han har under studiet ställts inför *människan*. Han har, så långt det varit honom möjligt, upplevat människan,

och ej blott människan som samhällsvarelse utan också människan ställd inför evigheten. Och han kan komma på den tanken, att då det fanns så många skiftande frågor, som kunde vara av vikt för denne väldige ande, vars verk han läst, så kanske något av detta kunde angå honom själv också. Och då den store diktaren kunde så tvivla på dagens små sanningar — kanske voro då dessa små sanningar, när allt kom omkring, inte så ofelbara eller så slutgiltiga? Vår läsare har kanske verkligen börjat *tvivla* på en del ting som han förut ansåg höjda över allt tvivel. Och vi må minnas, att tvivlet är i och för sig intet ont; tvivlets väg är kanske den enda vägen till en tro som duger att *leva på*. —

Jag hoppas att jag nu, med detta exempel, i någon mån har kunnat klargöra, vad jag menade, när jag talade om, att den verkligt värdefulla boken kan vara ett medel för att väcka den enskildes bildningsbehov. Jag vill nu ytterligare tillägga ett par ord, om *hur* en bok bör läsas, för att den skall kunna bli ett dylikt bildningsmedel. Och jag tänker att den, som haft tillfälle åse, hur människor i allmänhet bruka umgås med sina böcker, icke skall finna ett dylikt påpekande alldeles onödigt.

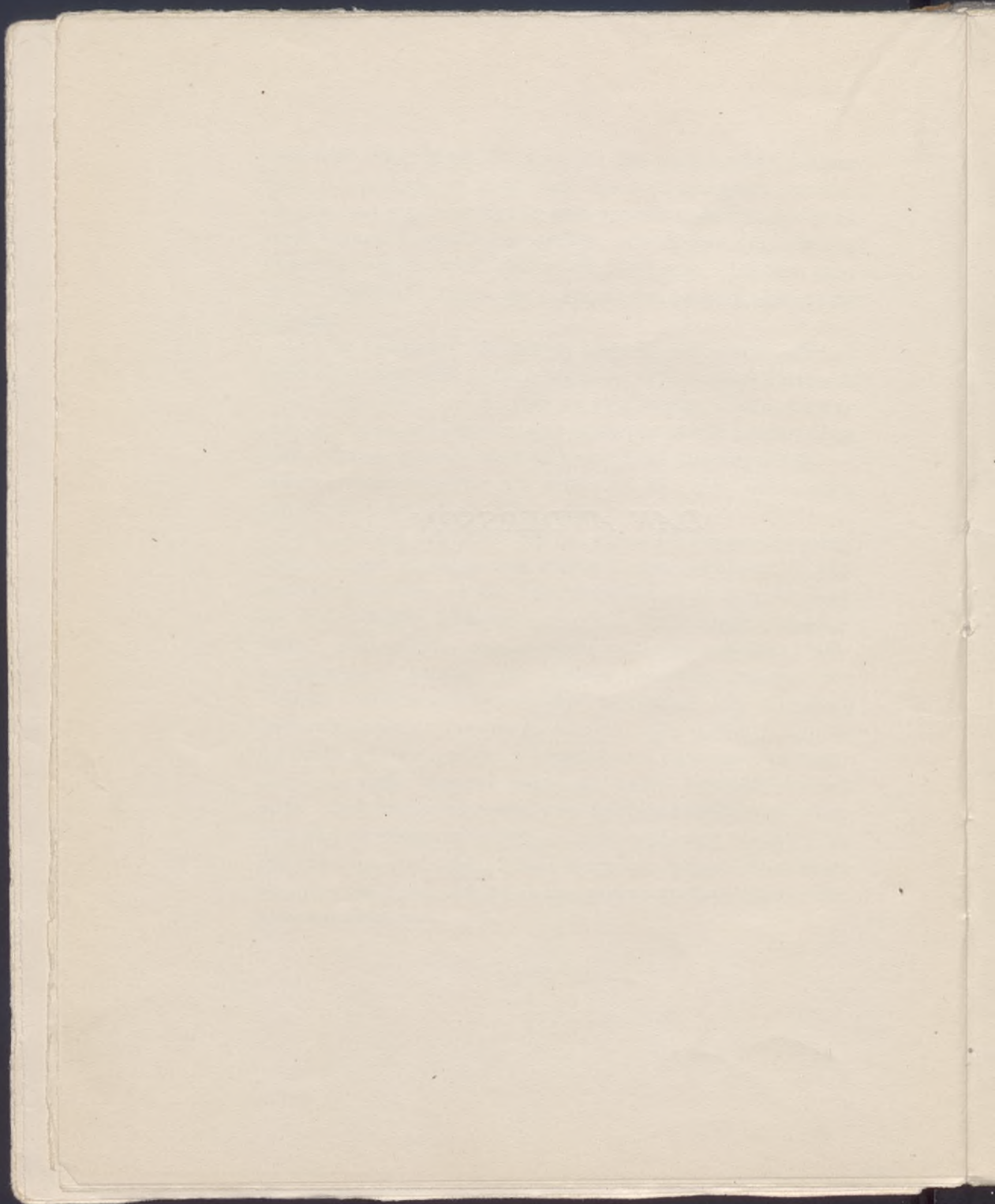
Vilhelm Ekelund — han, som så djupt och allvarligt fattat bildningsproblemet, säger, att man bör uppfatta varje god bok som *ett brev*, ett brev alltså ställt till sig *personligen*. Jag tycker att denna bild säger allt vad som behöver sägas härom. Går man till boken med samma känsla som man öppnar ett brev från en kär vän — ett brev som kanske kan ha ting att säga av stor betydelse för en själv — då tror jag, att man går till den på det rätta sättet. Och läser

man hela tiden boken så, som om den vore ett brev till en själv personligen, då läser man den med ett spänt intresse, då ger man sig inte, förrän man lyckats tyda allt det, som först kunnat förefalla en otydligt, och då tror jag, att ens bildningsintresse också näres och fördjupas. Då har man inte "fördrivit" tiden utan gripit den och dragit nytta av den.

Det är självklart, att det ej blott är i böckerna som vi skola tillgodose våra andliga behov — nej, vi måste först och främst leva, och livet är fullt av möjligheter. Men det var just om dessa möjligheter som böckerna skulle predika. Jag ville i denna uppsats blott tala om detta bildningsmedel — boken — och uppmana till detta: att läsa *den rätta boken* och att läsa den på *det rätta sättet*.

Och vad det beträffar, att det sanna bildningssträvandet, djupast taget, är något som endast kan ha betydelse för den enskilde individen, så får detta naturligtvis ej tagas så, som att den enskildes bildning icke också skulle angå mänskligheten. Nej, *arbetet, vägen* måste vara den enskildes; bildningskampen, kampen för själens räddning, kampen mot "trollen i hjärna och hjärta" kan helt enkelt icke utkämpas kollektivt, utan av var och en ensam. Men *resultatet* bli alla delaktiga av, ty ingen lever isolerad, och *en människas seger* över sig själv kommer också de andra människorna till godo. Och varje människa, som uppfattat bildningskampen som något verkligt allvarligt, en räddningskamp för sig själv och för alla, hon måste också, hurudana hennes vittnesbörd än må vara, i sitt innersta vara gripen av den sanna människokärleken. —

DAN ANDERSSON

I.

Villkoret för en betydande författare är detta: att han *uppfattar livet djupt allvarligt*. Det är detta som ger honom rang och adlar honom till verklig diktare. Detta krav är det enda bestämda krav man har rätt att ställa. Allt annat kommer i andra rummet: produktionens omfattning och art, "riktning", livsåskådning och sådant. Tegnéér och Stagnelius — i mycket varandra motsatta — äro båda stora diktare.

Dan Andersson uppfyllde detta krav, och det är detta som gör, att hans kvantitativt föga omfattande, fragmentariska, ofta obalanserade produktion kommer att leva. Detta är också orsaken till, att tidningskritiken så motvilligt ville erkänna honom. För att känna igen den sanne diktaren, måste man nämligen själv sett in i livets allvar och ansvar. Och den knoddäne bildningsfilistern, vars livsmål är karriären, föraktar intet så som allvaret — om man ens kan kalla hans sura oförstående för förakt.

Nej, för den vanliga kritiken — liksom för publiken — är det icke allvaret det gäller, man fordrar tvärtom att författaren skall vara en spirituell *lekare* för att tillfredsställa. Han får icke *mena* något. Han får gärna behandla "stora ting", blott icke på blodigt allvar. Han får exempelvis gärna snobba med religiositet, sjunga om Gud och alla himmelens härskaror, för såvitt han endast utnyttjar allt detta rent "estetiskt". Man tycker då, att det låter vackert och romantiskt och applåderar gärna. Men märker man, att de stora tingen djupt *betyda* något för författaren, då blir fallet genast pinsamt. Jag såg nyligen, i en anmälan av en dikt-bok av en ung poet, hur en recensent förvånad spärrade upp ögonen: "Det förefaller nästan som om författaren skulle *mena* allvar..." Det förefaller nästan — — hur talande äro ej dessa ord i sin naiva troskyldighet!

Dan Andersson var nu, som vi veta, inte tillräckligt stor "konstnär" för att tillfredsställa recensenternas stränga smak. De hade många anmärkningar. De klagade på hans form, hans stil, hans komposition. Felet var i verkligheten, att han icke var tillräckligt slipad, icke tillräckligt likgiltig gentemot sitt stoff, att hans uppgift var en annan än snidarens och dekoratörens. Om man tar ordet konstnär i betydelse av spirituell artist, då är en Daniel Fallström en långt större konstnär än Dan Andersson. I det bästa hos Dan Andersson saknar man just det artistiska, litterära. De bästa av hans dikter ha något av psalmens rena mänsklighet eller folksångens obekymrade gratie. Och det bästa i hans prosa liknar goda brev till goda vänner.

Mycket beror ju på den måttstock man använder. Jämför

man — såsom kritikerna gjorde — Dan Anderssons litterära form med den banale "artistens", kan man ha lust att kalla honom en formens mästare. Ställd i en riktigare relation kunde man däremot någon gång göra befogade anmärkningar.

Vad är då den dikteriska formen? Den är innehållets klädnad, innehållets yttre manifestation. Den är som blodets käril, som huden vilken omsluter kroppen, som barken kring trädet, som den fåra i vilken floden tränger sig fram. Den goda formen är *ett* med innehållet. Då tanken uttryckts så, att man icke kan tänka sig den uttryckt på ett bättre sätt, då har den fått den högsta tänkbara formfulländning. Den klädnad, som är mest ändamålsenlig, som bäst uttrycker kroppens säregna linjer, den är också den skönaste. Förhållandet är likartat beträffande dikten och den dikteriska formen. Liksom människans klädnad och prydnader skola ha till ändamål att uttrycka människan, så skall formen *klart och intimt uttrycka tanken*. Allt extra påhänge vittnar om pigsmak, gulaschsmak, barbarsmak. Endast det primitiva skönhetssinnet älskar det utklädda och tatuerade.

Då och då, vid läsningen av enstaka litterära produkter av Dan Andersson, har man verkligen kunnat stöta sig på en viss formell nonchalans. (En annan sak är, beträffande dikterna, hans förkärlek för inrim och dylikt, vilka, hur osökta de än äro, kunna förefalla onödiga och ge åt versen något otryggt och — om uttrycket tillåtes — onyktert.) Men då man läser *Svarta Ballader*, måste man dock erkänna, att man blott mycket sällan kan stanna vid någon rad som bryter spänningen, och som kommit med mera på

måfå. Dikterna äro nästan genomgående formellt utomordentliga.

Kan man likväl förebrå honom en brist på omsorg i det konstnärliga skapandet, så bottnade denna icke i bristande förmåga; mer än de flesta torde han ha förfogat öfver krafter, vilka icke blevo utnyttjade. Nej, den bottnade i hela hans mänskliga anläggning, i hans rolösa, sårade själ. Han hade djupast inne en misstro till, ett *förakt* för diktningen. Han kunde ha svarat på dessa förebräelser med samma ord, med vilka han vände sig bort från recensenternas hån: Vad angår det den, som kämpar med döden på allvar? — Så föga "litterär" var han, denne olycklige, söndersplittrade diktare.

Bland lyrikerna — jag menar bland dem som ännu producera lyrik — var han helt säkert den mest betydande vi hade, men även som prosaförfattare höjde han sig, genom det han hade att säga, högt öfver mängden. Hade han fått leva, och hade hans inre fått mera styrka och fasthet, är det icke otänkbart att han som romanförfattare kunde stigit till det monumentala.

II.

Det har sagts, att Dan Andersson var en dekadent författare. Det var icke blott en del, med sin alltför trångbröstad rigorism dock relativt sympatiska äldre herrar som voro av den meningen, — nej, samma personer som ligga på magen av vördnad inför exempelvis en Hjalmar Söderberg, skällde

ut Dan Andersson som dekadent. Hans böcker voro per-versa och osunda — den flacka, frivola krogbrackan korsade sig. . .

Det är klart att man — även den som ser på ett annat sätt än filistern — inte kan räkna *människan* Dan Andersson till de sunda. Han bar tvärtom inom sig — vilket han själv torde varit grymt medveten om — i kropp och själ, något giftigt, förtärande, något som ju för övrigt varit fallet med många snillrika människor. Fröding till exempel, var väl icke så värst "sund", men var därför ingen "dekadent" författare. Till dessa kan man ej heller hänföra Dan Andersson. Den dekadente författaren är den, som med patologisk belåtenhet, med artistisk njutning (och alltså utan att vara *etiskt upprörd*) för läsaren omkring i lastens och svaghets dunkla skrymslen. Men det utmärkande för Dan Andersson var just hans stora etiska allvar. Han kände förbannelsen av den mänskliga naturens vidriga, ömkliga svaghet. Men i hans själ levde också en, genom åren växande, innerlig längtan efter renhet. Det är denna renhetslängtan som i förtvivlan ropar ur en bok som *David Ramms arv* — den bok som väl skulle vara det egentliga beviset för det "dekadenta" hos författaren. Knappast för någon svensk författare har, så som för honom, frågan om synden och dess försoning varit levande verklighet.

O Herre, förlåt mig den synd som jag gjort
med min tunga och de skälvande händer!

— så slutar en av hans sista dikter, en dikt som visserligen saknar all konstnärlig behärskning, den var för övrigt icke

avsedd för offentlighet. Men det är ju heller ingen "författare" som talar i dessa rader, nej, det är ett rop från en pinad, ångestfylld, knäböjande människa!

III.

Dan Andersson var också mycket väl förtrogen med det *yttre* eländet.

Den sanne diktaren — såsom den ideellt strävande människan överhuvud — är väl alltid en klasslös och hemlös, måhända dock ingen i så hög grad som den underklassfödde. Känslan av att vara en säregen och utanförstående gör sig för honom starkare påmind än för någon annan. Överallt befinnes han vara ett konstigt djur, och han måste äga starka och trofasta vänner inom sig själv, för att icke hamna i misströstan och självförakt.

Däremot är själva den nödtvungna fattigdomen — i och för sig — för en andligt produktiv människa icke så mycket att jämra sig över. Vad angår väl den yttre torftigheten och försakelsen honom, som har all världens utsägliga skönhet i sina ögon, som har all livets musik i sitt bröst! Emerson säger, att konstnären, som en sorts komensation för att han undandrager sig det praktiska, samhällliga arbetet, bör leva fattig — och han kan gärna gå in på detta, det är rätt, och han har råd därtill.

Det pinsamma i fattigdomen är, för den fint kännande, icke umbärandena i sig själva, icke det, att han har så ringa

del i vad krämaren benämner "livets goda" — icke det, att han till exempel måste nöja sig med ett mål mat om dagen, eller att hans kläder äro dåliga. Det gör honom intet, han tänker knappast därpå — så länge ingen *påminner* honom därom. Det svåra i fattigdomen börjar först därmed, att han icke kan gå ut på gatan utan att verka "misstänkt", begrinas eller mötas av människornas söt-sura "medlidande", då man runt omkring honom beskärmar sig över den förfelade existensen... ja, eller också kan det ligga däri, att han ser sina närmaste, för vilka måhända icke samma kraftkällor ligga öppna, lida nöd. Den stingande udden i fattigdomen är alltså icke — för hans vidkommande — själva *försakelsen*, utan de andra människornas dumhet och nedrighet eller hans egen medkänsla. Det är häri det bittra ligger, och här fordras det en nästan övermänsklig fond av kraft, vishet och överseende för att alltid kunna bevara sitt goda lugn, sin lyckliga tanke.

Lidandet hör samman med jorden, om ock dess former kunna växla. Människans väg måste gå genom lidande och trångmål till lycka och frihet. Samhällsformerna må variera, man må reformera och revolutionera, det skall dock alltid finnas luckor att fylla, det skall alltid finnas lidande, även i yttre (social) mening, i varje fall så länge människorna icke allmänt höjt sig till ett högt förnuft. Detta var också Dan Andersson medveten om — han hade ingen barnslig övertro på någon social helbregdagörelse.

Det finnes i *De tre hemlösa* ett litet etsande stycke som handlar om en halvblind och förkommen man, vilken arbetar som hantlangare vid ett banbygge. Kamraterna driva med

honom för att han är tafatt, för att han bär glasögon, och för att han är allvarlig och finkänslig. Han lider, men känner det på samma gång som en lycka att kunna förtjäna sitt eget bröd, och gläder sig över varje litet framsteg i arbetet. En kväll då han skall gå hem, kommer en av "kamraterna" (en "revolutionär" av det sluskiga slaget, starkt men sant tecknad) till honom, och ber honom, påfallande vänligt, att i sin ryggsäck medtaga ett parti dynamit till en barack en fjärdingsväg fram efter vägen. Den blinde släpar med sig bördan, förvånas över dess tyngd, men känner sig på samma gång nästan glad över att få bära den. De erkände ju honom nästan som kamrat. "Dessa rallare kanske ändå inte voro så i grund och botten ohyfsade som han trott." Han går i ljusa tankar: — han kan själv förtjäna sitt bröd, ögonen skola kanske bli bättre... Så rycker det plötsligt till över pannan, det bådär intet gott, "så kändes det alltid, när synen började bli sämre". Han sätter sig ner för att vila.

"Han kom helt avsiktslöst att sticka ned handen i ryggsäcken, och stötte emot något hårt, och så kände han hur hans kinder hastigt rodnade och hur hjärtat slog litet hårdare. Och så tog han långsamt upp några stora stenar ur säcken."

Den är, denna lilla skildring, en symbol för människans hela nöd och på samma gång för människornas djävulska råhet. Men världen blir icke bättre, så länge vi narra vår blinde broder att bära stenar, för att tillfredsställa vår egen simpla nöjeslystnad.

Vad som intresserade "proletärdiktaren" Dan Andersson, var icke den sociala kampen, utan den enskilda människans egen räddningskamp. Någon social romantiker var han icke, därtill var han alltför skeptiskt, man kan gott säga konservativt anlagd. Han hade heller ingen sentimental övertro på det yttre lidandets förstörande makt och han kände det mänskliga livet alltför väl, för att sätta likhetstecken mellan lycka och yttre bekymmerfrihet. Men han hade en djup medkänsla med eländets skuldlösa offer. Denne "asociale" man har skrivit ovanligt gripande "sociala" dikter, såsom "Sista natten i Paindalen", "Vaggsången vid Kestina", "En gamling" och flera. Han älskade och ärade de enkla, strävsamma, osentimentala människorna, vilka, ständigt kämpande med nöden, knappast hoppades något, men som dock sällan klagade.

IV.

Människan lever en liten tid och måste så dö. Och sedan? — — —

Ett människoliv är ju, ur evighetssynpunkt, endast en blixtnöje som flammor till för att i samma ögonblick utslockna. Men den medvetna människan känner att hennes liv är ansvarsfullt och måste ha en mening. "Sedan domen", säger den kristne.

I all sin oerhörda ensamhet står människan där, och vet icke vart hon skall taga vägen; hon måste förverkliga sin

uppgift, och den *rätta* uppgiften, men det är icke så lätt att veta det *rätta*. Och tiden skyndar undan; varje dag går döden varnande omkring hennes hus. Hon är lik en människa i sjönöd som ser hundra linor utkastade för sin räddning men i hastigheten icke vet vilken hon skall hugga tag i — allt medan båten glider undan med förfärande fart. Denna febrila rädsla, denna förtvivlan inför livets ansvar och korthet, inför döden och inför det gåtfulla "Sedan" är det, som man brukar kalla *livsångesten*.

Det är denna livsångest som med stora skygga ögon blickar mot oss ur Dan Anderssons böcker. Styrkan i hans känsla, hans manliga intellekt och hans humor räddar honom från det i vanlig mening sentimentala, men liksom det i hans blick låg något sorgset övergivet, så skär genom hans diktning en ton som av ett vilsegånget barns snyftan i nattmörkret.

Någonstädes bortom himlen är mitt hem, har jag min moder, mitt i guldomstänkta dimmor i en rosenmantel klädd.

Hans anläggning var metafysisk. Han kunde, tror jag, icke se på tingen och människorna utan att samtidigt se förgängelsen, skelettet. I visionära ögonblick upplevde han väl stundom den religiösa trons hela lycka, men på det hela taget var hans tro sjuk, liksom hans tvivel var ett sjukt tvivel. Han var en brusten man och önskade sig döden — den död som han, stundom i fasa, stundom i resignation, stundom i lycka, upplevde tusenfaldigt, innan den slutligen helt oväntat och vänligt nådde honom.

"Jag har genomkämpat något och känner mig på samma gång lugn och maktlös", skrev han, ej långt före sin död till en av sina vänner. Och han skrev på en bok — en fortsättning av David Ramms arv — där han äntligen hoppades kunna säga något helt och positivt. Till vad resultat hade han väl kommit, vad var väl det positiva han väntade på att få uppenbara?

Det ligger över några av hans sista dikter något av kärleksfylld, lugn, heroisk resignation, ett svalt skimmer — solnedgångens — men som kunde ha varit inledningen till en ny — lugnare och friskare — period i hans liv och hans diktning. Kanske hade han kommit till en ödmjuk tro och tilltro på samma gång till livet och till det outgrundliga, som är bortom och större än människolivet? —

V.

En verklig författare är en människa som strävar efter sanning och fullkomlighet, och hans skrifter är den journal han för över livskampen och dess resultat. Kampen för han blott för sin egen skull, så som det är varje människas plikt att kämpa för sig själv, men genom sina verk skall han tjäna de andra människorna till nytta, hjälpa dem att leva, vara dem en andlig lärare.

Diktaren — liksom filosofen — är att likna vid soldaten, vilken skickas ut i mörkret och farorna för att rekognoscera och som sedan har att avgiva rapport, tala om vilken väg

han funnit bäst och säkrast att vandra. Han har den sköna, bittra uppgiften att vara *det aktualiserande exemplet* för de andra. Men man kan vara andra till räddning endast i den mån man kan rädda sig själv.

Kan då en diktare som Dan Andersson vara människorna till nytta, förklarade han något, hjälper han oss? — Själv sargades han ju av tvivel på sitt arbetes betydelse — "onyttig, onyttig!" hörde han klockan knäppa på sitt bord.

Man kan blott svara, att *varje* verklig diktare är oss nyttig, var och en som upplevat livets allvar.

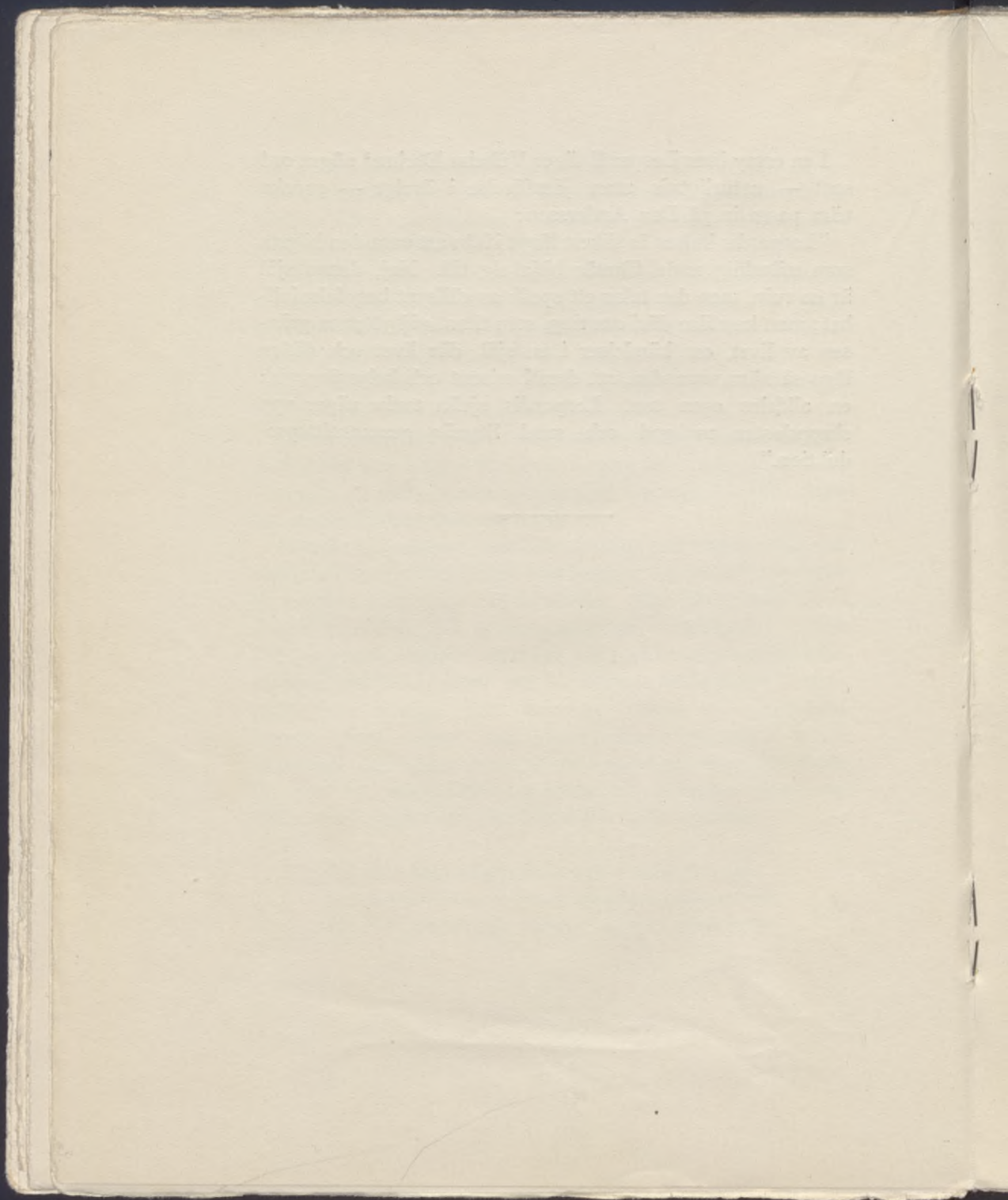
Det är sant, att detta söndersprängda, splittrade, ångestförbrända som Dan Andersson, i stort sett, exponerade icke kan vara ett mål, en rätt livshållning för människorna. Men ett stycke hjälper han oss dock.

Han är en *väckare*, och bör förstås som sådan. Just det smärtfyllda tonfallet i hans röst bringar oss att stå upp inför de problem med vilka han brottades. Han aktualiserar livs-ångesten, dödens och syndens problem, förhållandet mellan jord och ande, mellan natur och Gud. Det att *en* människa, en som nyss levde bland oss, så skakats inför dessa frågor, göra dem levande även för oss. Andra få komplettera honom, föra vidare, där han ej längre vet vägen säker. Han löste inga gåtor och stakade inga vägar, men hela hans liv var ett lidelsefullt frågande och sökande. Och han levde dock starkt och modigt mitt i allt mörkret.

Jag har sagt något litet och fattigt av det som brunnit hos mig och så snart brinner ner, men den kärlek där fanns ej förgängelse vet —

I en essay över Leopardi säger Vilhelm Ekelund några ord som — naturligtvis utan jämförelse i övrigt — ganska nära passa in på Dan Andersson:

"Leopardis kultur är säkert långt ifrån att vara den högsta som mänsklig ande förmår höja sig till. Nej, denna själ är en ruin, men den talar ett språk av sällsynt betydelsefullhet; man kan läsa däri om ting, som timat vid yttersta gränsen av livet, om händelser i en själ, där livet och döden lågo så nära varandra, att dess horisont och belysning visa en alldeles egen ton. Leopardis sjuka tanke väger upp skeppslaster av god och sund litterär genomsnittsproduktion."

VILHELM EKELUND

UNIVERSITY OF TORONTO

I.

De flesta människor hava ingen annan väg än slumpens. De äta och dricka, sova och arbeta, njuta av konstlade och tomma nöjen. "Det går en dag i sänder" — — —

Hur är det väl möjligt! Hur är det möjligt, att icke *varje* människa någon gång beröres av den skälvande känslan av att vara ett jag, en människa, en bärare av livets gåtfulla ljus? Hur är det möjligt, att hon icke någon gång, då hon slår upp sitt fönster, ser världen därute som *ny*, som om hon aldrig sett den förr, som om hon plötsligt fallit ned hit från en annan, en mörk och ogästvänlig planet. Ser solen, blommorna, träden, människorna — —

Blott den som känt denna skälvning och vaknat till i denna plötsliga förundran, vet något om livets väldighet och jordens skönhet. Där är det ju — såsom i en föregående uppsats betonats — som bildningskampen börjar. Den är strävandet efter det guld, som icke kan förtäras av rost, kampen för den sanna äran — den ära över vilken ens eget samvete har att döma — sökandet efter allt detta, som ger växt åt

själen, allt det som utvidgar livet och gör det rikare. Mycket av vad livet har bäst och skönast rinner undan för oss alla och förloras oåterkalleligt. Alla skola vi vid livets slut nödgas säga: *de* dagarna utnyttjade jag icke, *de* vägarna prövade jag aldrig, *de* tankarna funno mig sovande och måste vända åter, i *det* landet har min själ aldrig varit. Men den som då har minst av detta osedda och okända att se tillbaka mot, han är visast och har levat bäst.

Då man förstår detta blir livet en högtid. Det får icke finnas några vardagar mera, och intet mot vilket man får förhålla sig likgiltig. Vardagsorden bli djupa ord, vardags-tingen bli heliga ting.

Det etiska och det estetiska är intimt sammanknutet med vartannat. Då man är upptagen av förebråelser mot sig själv, märker man icke rosendoften, som strömmar in genom sitt fönster. Då man begår en oredlighet, trampar man ned någon av de ömtåliga plantorna i sin själ. Man måste lära sig förstå denna växelverkan, som äger rum mellan det goda och det sköna. Genom att vara god kommer man i ett finare förhållande till det sköna, och genom det sköna kan man, å andra sidan, få blicken renad till förståelse för det goda.

Det kommer icke så mycket an på att handla, som att *vara*. Det är icke *kvantiteten* det är fråga om. Det viktiga är ej, att man läst så eller så mycket, sett många märkvärdigheter, gjort långa resor, att man överhuvud ävlas att (kvantitativt) omarma det mesta möjliga. I stället för ävlan utåt måste man skapa *stillhet* i sig själv, och veta, att det är icke *vad* man ser utan *hur* man ser, som det kommer an på. "Må du resa vart du vill, du skall endast kunna finna

så mycken skönhet som du bär inom dig själv." Det är av betydelse hur man inriktar sina dagar, hur man läser sina böcker, hur man bär sina bekymmer, med vilket sinne man går ut på sin promenad.

Det finnes mycken bullrande "livsglädje", många tomma och simpla människor, som gå omkring och tro att de illustrera "lyckan". Men den sanna livsglädjen har blott denna bild: en människa, som under en hög himmel vandrar stilla mot ett skönt mål, och vars alla upptäckter göra hennes blick djupare och vissare. Det har funnits människor, vilka vandrat sin väg så, i ett skimmer av den skönaste helgd och gratie. De människornas spår äro, framför andras, värda att söka, och de böcker vilka uppenbara dem äro de bästa böckerna.

Emerson säger om Goethe, att han har "återställt åt böcker något av deras forna makt och värdighet". Dessa ord, vilka väl äro de bästa man kan säga om böcker i våra dagar, kunde sägas om Vilhelm Ekelunds böcker. Det torde knappast finnas någon svensk författare, som har mera att säga de verkligt bildningssökande än han.

II.

Den stora lyriken måste vara fylld av ett koncentrerat själsligt innehåll. Ju starkare och mera koncentrerad känslan är, desto mäktigare bli ord och rytm. Lyriken förbjuder energiskt varje uppblandning med oväsentligheter. Den

skall belysa, befria, och snabbt och kraftigt slå undan bomarna från själens fönster.

Vilhelm Ekelund började som lyriker, och står som sådan värdigt vid sidan av de främsta svenska: Tegnér och Stagnelius, Fröding och Ola Hansson. Då han som tjugo-årig (år 1900) debuterade med diktsamlingen *Vårbris*, var han visserligen ingalunda "färdig" — man märker sålunda ganska tydligt hans förälskelse i Fröding, Bååth och Ola Hansson — men den vittnade dock om en vaknande ovanlig personlighet. I den året därpå utgivna boken *Syner* är hans egenart nästan given, och i *Melodier i skymning* — ett verk av en 22-årig skald! — har denna egenart på ett underbart sätt komprimerats.

Mycket tidigt lämnade Ekelund den rimmade versen — dock aldrig fullständigt — och övergick till den orimmade, så kallade fria. Då han använder det förra versslaget visar han till fullo att detta *kan* vara ärligt och uttrycksfullt, men han visar också, i sina övriga dikter, hur *onödigt* rimmet (liksom den regelbundna metern) är för en stor, om andliga ting diktande lyriker.

Ekelund var ju alls icke den förste svenske skald som diktade på fri vers, men det förhållandet, att denna för honom blev det huvudsakligaste uttrycksmedlet, jämte det innerligt personliga i hans poesi, kom nog de flesta "litteratör-älskarna" att ställa sig ganska oförstående till "fallet". Här var något nytt, obegripligt och "självsväldigt". Den unge studenten, vilken på litteraturprofessorns fråga: "Kan herrn säga mig: vad är poesi?" efter något funderande troskyl-

digt svarade: "ja, det är det som rimmar", uttryckte nog därmed en rätt allmän folkmening.

Rimmet kan nog ha sitt berättigande, men det är alltid ett svaghetstecken, när en skald menar att det är outhärligt. För den medelmåttige poeten är rimmet nödvändigt — för att bemantla innehållets svaghet. I förening med den givna rytmen smeker det örat, det har en *sövande* förmåga och invaggar sålunda läsaren listigt i ett tillstånd av likgiltighet för innehållet. Men god vers skall ju i stället verka *väckande*, väcka till aktualitet för det som utsäges. Dessutom förleder rimmet lätt till oärlighet. Poeten frestas att, mer eller mindre, lämna sin ursprungliga tanke i sticket för att få "ett gott rim", vilket naturligtvis sker på bekostnad av diktens sanning. Men hos de flesta poeterna kan man ju över huvud taget icke alls tala om någon *tanke*, ty vad som framför allt utmärker deras verser är ett tanklöst frossande i vaga och oordnade "stämningar".

I de flesta vers — även i ganska goda sådana — finnas onödiga ord, nödfallsord uppletade för att få metern korrekt. Men det är klart, att varje onödigt ord förtunnar dikten, liksom en oäkta länk i en kedja förringar kedjans helhetsvärde. De onödiga orden inkräkta på de övrigas värdighet — de mista en del av sin tyngd — och man lyssnar icke efter orden med samma spänning, då man vet, att en del av dem äro likgiltiga ord.

Den fria versen fordrar, på ett tydligare sätt än den bundna, *inre nödvändighet*. Den fordrar *stort innehåll* och tillåter endast de mycket sägande orden — ord "med stjerntegn på sin pande".

Ekelund har, som den djupt pietetsfulle, andaktsfullt hängivne konstnär han är, ett sällsamt sinne för ordens värlör. Vilken rymd, vilken strålande gloria är det icke kring varje ord i hans dikter! Se till exempel en dikt som denna:

Ej med livet tvista, gå ej bort i vrede!
Snart, o snart ju allting
tystnar. Ingen minnes mera.
Och din vackra kind!
där så klart det rena livet lyser,
skall av år och smärta blekas,
skönhetslinjens smekande begränsning,
där så ömt naturens goda
omsorgsfulla hand har vilat,
skall ock falla, falla.

(Ur *Havets stjärna.*)

III.

Ingen är skald, som icke sett tingens *själ* och förstätt, att allt har en andlig betydelse. Allt har något särskilt att säga. Stjärnor och blommor, skyar och vågor, träd och människor ha hemlighetsfulla ord åt den rätte vandraren. Här har den sanne poeten sin uppgift, här skall han lyssna och tolka.

Vilhelm Ekelund har, som ingen annan svensk skald, lyssnat till tingens djupa ord. Det "händer" just intet i hans dikter. De uttrycka själens sällsamma, svårutsagda upplevelser.

Skalden stannar i kärlek inför ett träd — ett träd som tusenden ha gått förbi utan att se eller förstå. —

Blå som ett hav var luften bakom trädet,
blå som ett hav och djup av mäktig stillhet
och eftermiddagsglansens stora klarhet —
Ett träd som alla andra, och dock — sällsamt!
förnimmer än jag varje linjes dallring
i detta stumma spel av ljus som rann;
och som en blix, en gåtfull uppenbaring
stod denna stora själfullhet för mig,
vars väsen ej jag tyda kan men gläds
att kunna närma mig och ana.

(*"Trädet" i Melodier i skymning.*)

Eller han går bland blommorna, och stannar inför den underbara månviolen:

— soliga klyftan upptill
är full av den sorlande sommar,
där dallrar törnros, konvolvel glad
och kaprifol i flamma;
de spela i vinden, de vaja mot varann,
de le och sjunga,
och alla blommor äro glada mot varandra,
och alla blommor äro vackra mot varandra.
Ingen dig ser,
ingen märker dig av de andra.
Var har du din vän, du blomma kall?

Eller kanske, när allt i slummer sänkts
och djupen blanka darra
och den tysta klyftan fylls
av svart och hemligt sus,
med stjärnorna du talar?

(*"Lunaria" i Dithyramber i aftonglans.*)

Så röres den geniala människan av allt som är på jorden, allt detta, som ju står och väntar på oss alla. — Det är, i den sist citerade dikten, icke blott en egendomlig individualitet ur blommornas värld som skalden skönt och symboliskt tecknat, utan också all den fina, ljuva glädje som svävar över jordens sommar.

Och alla blommor äro glada mot varandra,
och alla blommor äro vackra mot varandra.

En sådan dikt öppnar oförlömliga bildningsvärden (alltså livsvärden) och väger upp ansenliga massor "entusiastisk naturskildring" på vers och prosa. De flesta som äro "hänryckta över naturens skönhet" tala i fåvitsko, utan förstånd för det de tala om. Deras naturuppfattning är av rent *fysisk* art. Men — som Tegnér säger — vad är väl det sköna

om ej med något himmelskt i förbund?

Också Ekelunds syn på *människan* är värd att lära känna. Vad som nyss sades om ytligheten hos de flesta naturskildrarna gäller även om det mesta av den dyrkan som ägnats

människans skönhet: den är alltför kroppslig, har något okyskt och simmigt i blicken. — Strindbergs teckning av kvinnokroppens skönhet i "Holländaren" är storartad och skön, men mig förefaller dock Ekelunds åskådande av människans "yttre" skönhet vara innerligare och renare. Han berusas inför människokroppen, men han åskådar och berusas på ett *andligt* sätt:

Som havet i julis solbris,
så sval och så berusande frisk är din kropp.
Snö och rosor.

Dagg i majskog, häggarna vid källan
ej så ljuvligt dofta
som din doftande mun.

Bländande prakt av människa —

("Tillbedjan" i *Dithyramber i aftonglans.*)

Dock: mer än all besjälad natur strålar det gåtfullaste och underbaraste av allt det vi känna, den andliga kraftens starkaste uppenbarelse: *glansen av gudomlighet i människans öga.*

Glansen av gudomlighet: — det är denna som dikten skall återspegla. Vi söka denna glans för att få förstånd om och kärlek till livet, för att kunna leva rätt och sålunda själva kunna utstråla något därutav.

Det finnes i *In candidum* en dikt av Ekelund, som hör till dem jag oftast brukar läsa, och jag kan ej — ehuru jag

kanske redan varit för frikostig med citat — låta bli att återge en del ur den. Den bär titeln "Epilog" och är en förunderlig hymn till skönheten och människosjälén.

Min själ, du vandre nu
med de strömmande vindar,
de glada dofter,
alla den ljuva
sommarens barn,
främst Zephyr, gossen,
sommarens älskling,
med de lena
håren stänkta
av ljusgyllene
skyars färg,
pannan badad
av de yngsta rosorna
och den mjuka munnen
bepurpad av en ljuvare
honung än ängarnas
alla blommor.

Min själ, du stige, du lyfte
dig, ett tempel, upp
i den ljust leende himlen;
din bön må bliva
att dig varde
renhet, där de heliga
sånger bo,
skärhet att förnimma

de himmelskas röst,
kraft att jordisk
sinnesstörande fröjd försaka;
att du blive
som klara djupa
vattnet, där de vänliga
ljus sig sänka.

Tro mig: — aldrig någonsin har i svensk dikt det gudomliga varit mera ett med det mänskliga än i verser sådana som dessa!

IV.

Men Ekelund lämnade lyriken — som man lämnar ett lockande men förstörande gift — och övergick till prosan. Under de senaste tio åren har han uteslutande producerat essayer och aforismer, behandlande bildningsproblemet, levnadskonstens problem.

"Det är ju nästan omöjligt att leva!" utbrister Dan Andersson i David Ramms arv, och många andra, av större ryktbarhet än han, ha vittnat om livets omöjlighet för den ärliga och känsliga människan. Vilhelm Ekelund vill visa, hur det, trots allt, är *möjligt* att leva.

"De människor hos vilka människor kunna bygga och bo måste vara de sanna människorna", skrev han nyligen i en uppsats till Ola Hanssons sextioårsdag. "Hos dem måste vara sanning. Ty icke är det meningen att en människa

skall vara en jagande och jagad, och inte kan en sådan fatta det kloka. Visst är det meningen att en människa skall vara en byggande och boende."

Den andligen lidande och disharmoniske står — naturligtvis så vida hans lidande icke blott är pose — självklart över den "lugne" och känslolöse filistern. All "weltschmerz" är ju icke koketteri — den som icke upplevat världssmärthan har överhuvud ej upplevat livet. Men allt lugn är icke heller filiströst. Den som har kämpat sig till frid och lever samlad i sig själv står på ett högre plan än den förtvirlade och rolöse, liksom den som nått målet har mera rätt att kallas triumfator, än den som ännu är på väg. Ty det högsta vartill vi kunna komma *måste* dock vara andligt lugn och andlig frihet. Vilken vår andliga åskådning än må vara, så måste vi förstå jordelivet som en uppgift, som något heligt och betydelsefullt. För visso måste det vara meningen att människan skall vara "en byggande och boende". Åt varje människosjäl finnes ett kors upprest, men den som skådat det gudomliga renast, skall, i fullkomningens stund, få kraft att stiga ned från korset. —

Ekelund är bekant med lidelsen, han vet huru elden kan göra människan till en maktlös däre och bli till

en rasande skogsbrand bland bergen.

Då en man som han talar om måttfullhet och behärskning, lyssna vi med levande intresse, emedan vi veta, att här talar en människa, som är mera känsligt och sårbart anlagd än de allra flesta andra.

Nu kan man invända, att allt mätande är godtyckligt och falskt. Och man kan fråga, om icke den som gick under dock fått det största måttet av lidande, om icke hans blick för vanskligheterna och motsägelserna varit skarpare än dens, vilken gick till jämnvikt och tro. Det kan naturligtvis vara förhållandet. Men det står dock fast, att den som gick under, gjorde det icke därför att han såg sant, utan därför att han var *svag*. Man blir ju större i samma mån som man segrar över sin svaghet. "Människan är icke trä eller sten; hon kan icke undvika att sörja och klaga", säger Johan Tauler, den kristne medeltidsmystikern. "Men", tillfogar han, "detta härrör egentligen från hennes ofullkomligheter och hörer till *intet*: därför varda vi icke Gud lika förrän *intet* först blivit utdrivit, så att vi varda allt i allom, såsom Gud är allt i allom."

Ekelund pekar på antiken, vars behärskning, jämnvikt, förtätning ju står i en egendomlig motsats till det måttlösa och förtvivlat gestikulerande hos de "moderna". Skulle väl detta bero på, att de senares *lidelse* skulle vara den starkare? Nej, därtill finnas inga skäl. Det måste väl i stället vara så, att hos antikens diktare och filosofer kraften var den större, att deras kärlek till det andliga var tillräckligt stor för att lära dem även värdighetens och tigandets konst. Men kan hända är det likväl så, att behärskningen i vår tid — mera utvidgad, splittrad och kaotisk som denna tid är — kräver ännu större kraft och klarhet.

Det är riktigt: vi måste söka *det sanna*, omutligt och oavlatligt, ännu — om så vore — framme vid "Helvetets portar". Men är det icke så, att det sannaste har visshetens frid

i blicken? Och om det *ädlaste* veta vi, att det är lugnt och rent. Varhelst det framgår bliva vi högtidligt glada och blygas över våra trätor.

V.

I stort sett är väl Ekelunds nuvarande åskådning densamma, som då han skrev *Antikt ideal* och de därpå närmast följande böckerna. Men det fanns likväl i dessa något visst otryggt som nu fått vika — brottningen *märktes* mera. I alla avseenden verka hans senaste böcker lugnare, helare och djupare. Man säger emellertid — även några av "beundrarna" — att han "mattats". Har han då kommit närmare *det vanliga*? Nej, förhållandet torde i stället vara det motsatta, och då man konstaterar detta, har man, synes det mig, också slutsatsen given.

En av hans senare böcker heter *Metron*.*) Detta ord uttrycker den livsstämning och den skaparanda som han oftast finner hos de antika tänkarna och konstnärerna och, i nyare tid, hos män sådana som Goethe, Emerson och — ehuru ej alltid — hos Nietzsche. Att leva med *metron*, det är att leva med hjältemodigt jämnmod; att skapa i dess tecken, det är att koncentrera sig, att tåga på den rätta punkten. Det är att tillbakatränga utbrottet av smärta och vrede och förvandla det till ett heligt ord. Det är ett tillstånd av stillhet, men en stillhet fylld av kraft. Det är att leva i

*) *Metron*, ett grekiskt ord, betyder mått, jämnvikt.

ljuset av detta varligt lugna tillstånd som grekerna kallade *charis*, och som Ekelund framställer under denna sköna bild: "Det heliga barnet i livets råhet."

Man kan icke tänka sig ett fullkomligare mänskligt ideal än detta. Det är, som alla verkligt värdiga ideal, icke lätt att uppnå eller fasthålla — det vi skriva är ju heller icke alltid det vi till fullo äro, utan fastmera det vi i fjärran upptäckt och hoppas kunna närma oss. — Ekelund ställer sig stundom liksom vid sidan av, och ser därpå, nästan med misstänksamhet i blicken. Han vet att livet kan håna alla föresatser och att en människa icke går fullkomligt säker på *någon* väg. Men vi *måste* dock äga ideal för vårt liv och: — även i förmörkelsen funno de ädlaste en stjärna: "stjärnan Saktmod."

Metron är, säger Ekelund, "en fiende till religiositet men icke till fromhet". I anslutning därtill kunde några ord sägas om hans förhållande till *det religiösa*.

Han står — ehuru som få en förkunnare av *andliga* värden — synes det, närmast avvisande gentemot religionen i metafysisk mening. Från tron på en övervärldslig verklighet (personlig Gud, personlig odödlighet) vänder han sig bort, om icke föraktfullt, så med stolt likgiltighet. — Han framhåller ofta *havet* som livets bästa symbol: det ödsliga, mäktiga, ödeskalla, men dock av obeskrivlig skönhet bestrålade. Helt visst är det också så, att den andliga högtidskänslan (den produktiva stämningen) har en obestridlig förmåga att mätta människans metafysiska begär. Då man rätt upplever det sköna, känner man lugnt att "allt är ganska gott", och genom att verkligt *leva* berövar man döden gifttänderna.

Vilken lugn naturlig *tillit* lyser ej ur en Emersons ögon, den alltid älskandes, det skönas och godas store apostel! Emersons gudstro var väl rotfast just i hans djupa upplevelse av skönhet och kärlek, men denna upplevelse gjorde på samma gång icke blott all teologi utan också all suckan och trånad överflödig. Han kände sig trygg och hade intet behov av någon metafysisk detaljkunskap. Emersons gud var den evige Anden som genomströmmar världen; han var icke "kristen" (ty han accepterade ej den historiska kristendomens lärosatser) men hans religion var dock lika verklig och lika fordrande som någon. I själva verket är väl skillnaden icke heller synnerligen stor mellan Emersons gudsdyrkan och Ekelunds hängivelse åt det ödsliga, det sköna och det "gudomligt" mänskliga.

Hur som helst: hans motvilja för "hinsides"-begäret bottenar i hans lust till det klara och manliga och i hans förälskelse i det jordiskt sköna. Han när en sorts svartsjuka å den jordiska skönhetens vägnar gentemot den kristna romantiken. Och han finner — i likhet med Nietzsche, Goethe med flera — något feminint och sjukligt i den typiskt kristnes upplängtan till en överjordisk salighet.

Men *är* det då alltid säkert att den metafysiskt anlagde också måste vara en svag och suckande, en den där går med bindel för sina ögon, uppfattande jorden allenast såsom ett fångelse? Kan man icke likväl tänka sig också en kristendomens metron — en kristen typ med en av kärlek och ödmjukhet betingad återhållsamhet? Den skönt tecknade starjetsen i Dostojevskis "Bröderna Karamasov" påminner om detta. —

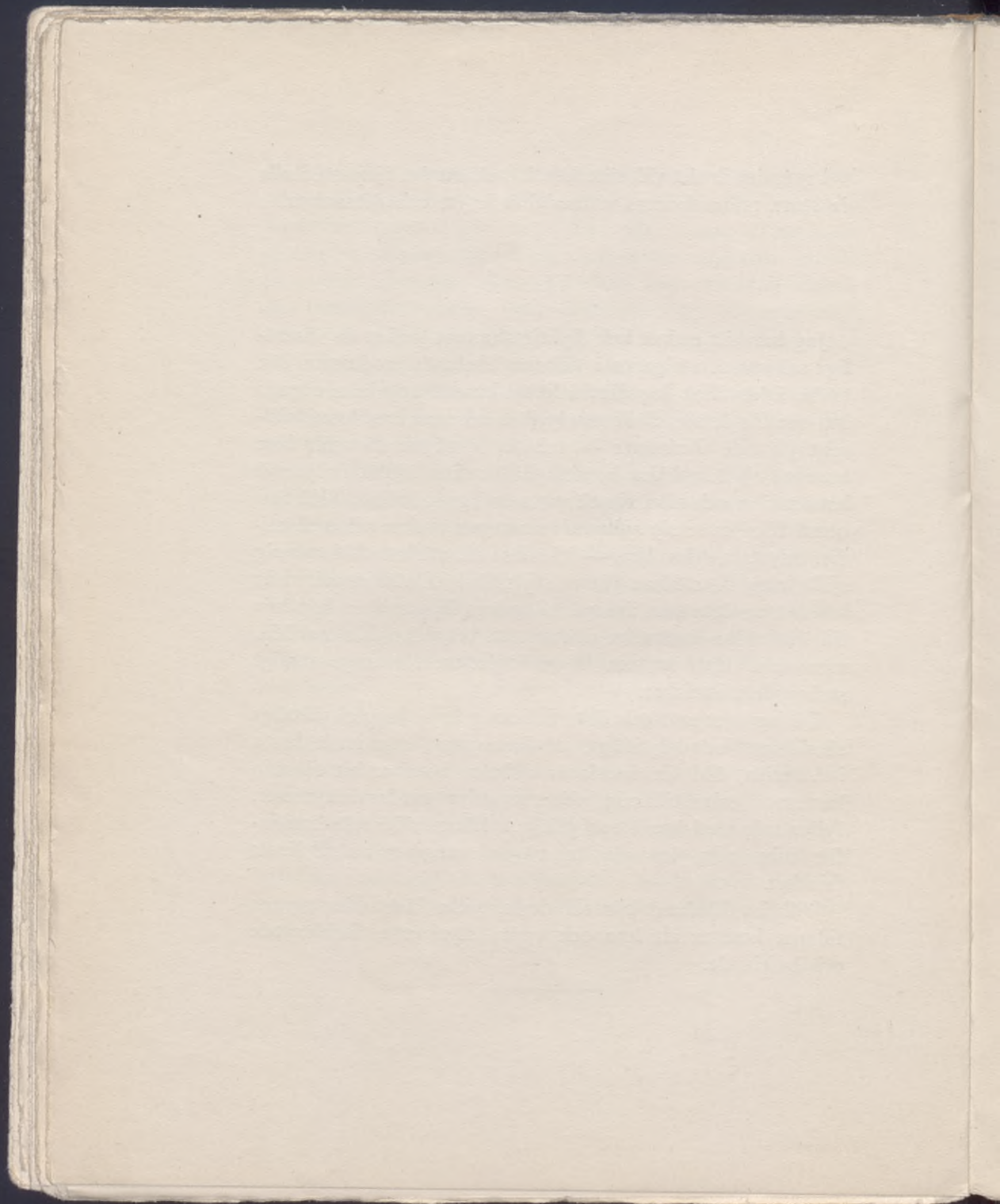
I grunden är det väl, rätt förstått, så, att det djupaste i *alla* de stora människornas vittnesbörd är ett och detsamma.

VI.

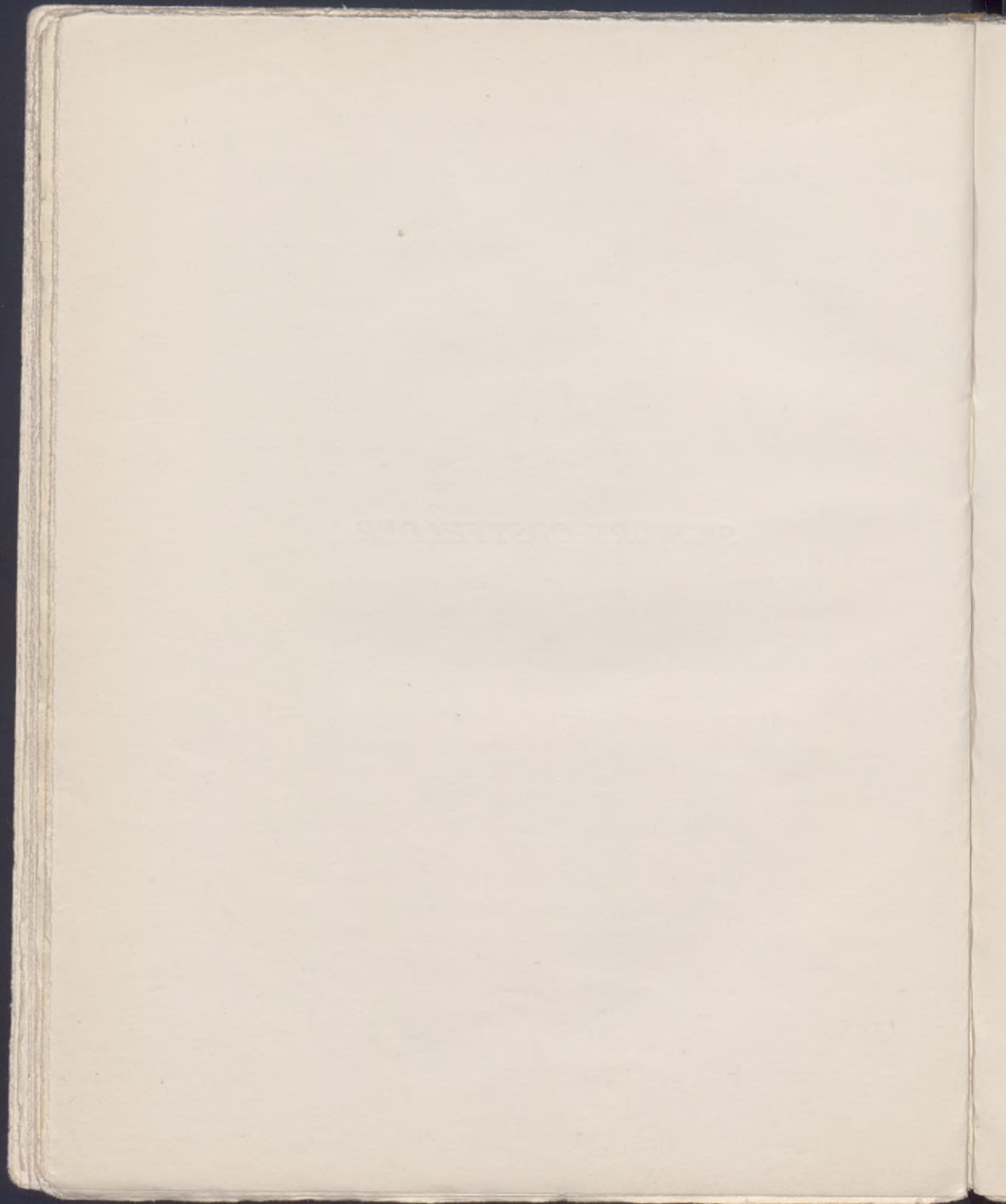
Jag har här endast helt flyktigt kunnat beröra de väsentliga sidorna och vägarna i Vilhelm Ekelunds produktion och tankevärld. Har jag därvid likväl kunnat uppväcka någons intresse för denne, såväl som lyriker och som livsfilosof, sällsynt givande författare — må denne någon då själv läsa honom! Må han läsa honom på det rätta sättet, dröja vid hans tankar och söka förstå vad som ligger *bakom*. Må han också försöka se *sig själv* och sina egna tankar och strävanden belysta av dess ljus — icke läsa så, att han förlorar sig själv, men så, att han *finner sig själv*! Ekelunds namn är icke ett av dem som äro på mängdens läppar, men han hör till dem vilka kunna ha den största betydelse för enskilda, ensamma. Han är som få en vägledare för unga andligt strävande människor.

Då jag nyss satt och läste *Emerson* fann jag det plötsligt så sällsamt och högtidligt, att denne man, som levde borta i Amerika, död för femtio år tillbaka, kommer hit till min kammare, talar till mig, skingrar mina vardagsbekymmer, fyller mig med kraft och glädje. Ehuru död står han inför mig mera levande än någon, omgiven av all livets friskhet.

Vilhelm Ekelund hör till dessa, vilka långt hän genom tiderna komma att leva och verka, styrkande, förklarande och befriande.

SIGBJÖRN OBSTFELDER

I.

Retter du øiet mod målet,
da finder du veien,
tror du, at jorden er målet,
da mister du jorden.

Man kunde bland diktarna särskilja två typer: en som huvudsakligen hör hemma i det tidliga, om också ofta som nedrivare, och en vars verkliga livhöjer sig över tiden och lever i det evigt mänskliga; en vars storhet är av ett iögonenfallande slag, en storhet på bredden, och en annan, vars hela strävan riktas mot djupet, mot det för de flesta osynliga och ointressanta. Den ene accepterar utan svårare kamp "världen" och dess samhällliga liv — om han också förbehåller sig rätten till ommöbleringar —, den andre står frågande utanför, hans rike är icke av "denna världen", även om han älskar jorden av hela sin själ. Den ene är, även i förhållandet till det mest upphöjda, av en viss grovhet och allmänhet, den andre är en "drömmare", även i förhållandet till det mest vardagliga. Den ene är allmän och social, den

andre intim och individualist. Den ene talar till *människorna*, den andre till *Människan*. Att göra en bestämd avgränsning mellan dessa typer är ju ej lätt — någon gång kan en och samma diktare i sig upptaga båda, så att, som förhållandet var med till exempel Tolstoy, diktarens strävan, absolut andligt betingad, dock direkt riktar sig utåt — men i regel kan det dock sägas, att en författare *huvudsakligen* tillhör den ena eller den andra av dessa grupper. En Zola — och väl i stort sett även Ibsen — tillhör sålunda den förra gruppen, Sigbjörn Obstfelder den senare.

Obstfelder var en av "de märkta", en av dessa människor, vilka från födelsen bära ett gåtfullt tecken på sina pannor, dödens och evighetens tecken — instinktivt uppfattat även av de "normala", vilka stötas tillbaka och irriteras därav, emedan det väcker tankar, med vilka de frukta att samsätta sig. "Den som dödsdrottningen har utkorat, han är ensam." Det är naturligtvis ingen tillfällighet, att de stora lyrikerna i regel tillhöra denna människoklass: se Novalis och Stagnelius, Keats och Hölderlin, Poe och Fröding. De voro alla vad de robusta och förnöjda kalla "patologiskt anlagda".

Filistern, vilken ju i snillet alltid ser ett förargelsens tecken, brukar finna sin tröst däri, att beteckna den ovanliga (mer än vanliga) människan såsom en patologisk företeelse — man behöver ju inte taga på blodigt allvar vad en halvförtryckt egoistisk sjukling säger! För honom är det utan vidare givet, att det *vanliga* också måste vara det sannaste och riktigaste.

Nu är det — vilket jag redan i annat sammanhang betonat — ingalunda min mening, att det stora skulle vara lika med det exentriska och upprivna, men å andra sidan lever det allmänt sunda endast ett halvt liv. I stället för att vara sanningen närmast, uppfattar den "normale" blott det grövsta och ytligaste, medan den andre, med sina överkänsliga nerver, ser och känner på ett långt mera nyanserat — alltså *sannare* — sätt. Allting *kostar* ju, och för att få ett mått mera av ett, måste människan försaka ett mått av något annat. Nervös känslighet är lika med en nervernas ovanliga finhet, deras förmåga att reagera för intryck, av vilka de andras icke beröras. Nåväl — "det är en sjuklighet", säger Sören Kierkegaard om den religiösa idealiteten: "sammaledes skall också stoppnålen tycka det vara en sjuklighet, när den finaste engelska nål icke kan tåla det samma som den, förrän den märker något, eller skall bordskniven anse det vara sjukligt, att den fint slipade, skarpa kirurgiska kniven "icke kan tåla det allra minsta" utan att det verkar på den".

Vår förmåga att uppfatta är ju relativ. Tänka vi oss en varelse, vars sinnen, i förhållande till våra, ägde en dubbel skärpa, så är det klart, att denna varelse skulle uppfatta helt annorlunda och dubbelt så mycket som vi, samt — på grund därav — även riktigare. Den skulle uppfatta ting som vi icke ha en aning om, och därför ej heller kunna dissekera och katalogisera. "Som der er lyd, vi ikke kan fornemme, er der lys og farver, vi ikke blir var. For en finere sjæl vil de farver, der synes os sarte, være grove, de lyd, der synes os bløde, være vilde og rå."

Den enormt känslige pekar alltså, kan man säga, hän *över* den vanliga människans ståndpunkt mot en högre typ och en högre sanning. Tillvaron blir för honom så problematisk; emedan han, så att säga, måste leva i *två* världar. Jordemänniskans uppfattningsförmåga är väl i allmänhet just så skarp, *som den passar henne* för hennes liv här. Men snillet är skarpare. Han är å ena sidan icke mer än människa, å andra sidan *är* han mer. Hans syn är skärpt både för det låga och det upphöjda, och allt lever och strider i honom själv. *Utåt* måste han leva i en värld som passar för *andra* — det finnes ännu ingen värld som passar för *honom*. Han är som en människa bjuden till fest, men som icke kan skaffa den föreskrivna högtidsdräkten.

De andra människorna finna sig lätt och självklart till rätta, men för honom ligger livsproblemet så: att komma till harmoni eller gå under. Han måste finna en punkt där allt väger jämnt, där han kan stå fri och osårbar, och där han kan gilla allt. Han måste lära känna sin egen styrka, som är frihetens förutsättning, och böja sig för nödvändigheten. Om han förklarar allt gott, så är det emedan han finner allt nödvändigt.

Kan man tro på en hela mänskligheten omfattande utveckling mot en ädlare typ, då är "drömmaren", "den märkte", en utpost på vägen till detta mål, en trevare, ett löfte. I vart fall är han den absoluta sanningen närmare än någon annan. Det poetiska är intet överkligt, nej, det poetiska är strävandet till den högsta sanning. Den djupaste poeten är den mest konkreta. Obstfelder var om någon en "drömmare", men han var på samma gång ovanligt konkret,

ty han var djupt gripen av livet och sanningen. Om man vill göra en jämförelse: — hur mycket verkligare, fylld med mänsklig ande och mänskligt kött och blod, är icke prästen i Obstfelders *En prästs dagbog* än Brand, hjälten i Ibsens drama med samma namn. Ibsen hade — särskilt i sina första verk — mycket sant och gott att säga, men han saknade den rätta *innerligheten*, och därav kommer sig det abstrakta intryck han ger. Han har satt märken i litteraturhistorien på ett helt annat sätt än Obstfelder, men var icke den senare likväl en djupare människa?

II.

Sigbjörn Obstfelder föddes i Stavanger år 1866 i ett strängt religiöst hantverkarehem. Släkten synes ha varit tungt belastad av sjuklighet och svärmod, och Sigbjörn måste under barndomen dela rum och bädd med en vansinnig broder. Han bibehöll under hela sitt liv en stark lidelse för musik och det berättas, att det första han som barn spårade samman slantar till, var till en violin. Han synes även i övrigt, redan såsom barn, ha uppenbarat en säregen läggning. En barndomsvän till honom berättar bland annat om hans egendomliga stämma: "den viskade; rösten vibrerade som hos ingen annan." Det är samma stämma, samma lågmälda och intensivt skälvande röst som talar också ur hans böcker.

Han blev student år 1884, studerade filologi, men slog efter någon tid in på en annan väg, och studerade under ett par år vid Kristiania tekniska skola. År 1890 reste han över till Amerika, och var under någon tid ingenjör i Milwaukee. Under hans vistelse i detta nyttans land, gick det emellertid allt klarare upp för honom att han själv var en "onyttig". Han höll ej ut. "Heller vilde jeg", skrev han under Amerika-tiden i sin dagbok, "sulte og spille violin end kaste mine dage væk." Redan året därpå återvände han till Norge.

Sin egentliga diktning började han omkring 1890, och hans första arbete — en samling "*Digte*" — utkom år 1893 på ett förlag i Bergen. Han tillbringade sedan sin mesta tid på resor ute i Europa, ådrog sig under sitt kringflackande en lungsjukdom och dog på Rikshospitalet i Köpenhamn år 1900.

Detta är alltså — i all korthet — de yttre förhållandena och händelserna i Obstfelders liv. Mera behöver man icke veta — för övrigt icke ens detta. De största händelserna i en författares liv, finnas i hans böcker. "Når folk har hvad jeg skriver", sade Obstfelder själv, "er det så ikke nok?" —

III.

Menneskene og menneskesjælen er ikke et. Mange av menneskene er små. Deres sjæle skjælver ikke som blomster i vinden, deres sjæle har ingen verdener.

Men igjennem nogle sjæle drager sig verdensvindens åndepust, og de ser dypt ind i verdensblæet.

Obstfelder var, som redan framhållits, om någon, *en ursprungligt kännande människa*. Han "vande" sig aldrig. Om vi tänka oss, att en människa föddes hit med fullt utvecklade sinnen, hur skulle ej denna människa överväldigas av förundran, då hon lyfte sin blick mot företeelserna omkring sig! På ett liknande sätt se, trots erfarenheten, de vakna, de ursprungliga människorna ständigt på världen.

En främling bland människorna och dock på ett säreget sätt *intim* med allt levande, sådan var Obstfelder. Ett ensligt träd var för honom som en älskad vän. Han kysser kamelian i sitt rum och hör hur den *talat* till honom. Han ser upp: — "jag så, at himmelen var der. Jeg så, at der var millioner jorde". Och han står mitt i vimlet bland människorna, och kan icke fatta att han är en av dem. Jag vet ingen som givit så starka och fullkomliga uttryck för denna känsla av främlingskap som Obstfelder — se framför allt den lilla dikten *Jeg ser*:

Jeg ser på den hvide himmel,
jeg ser på de gråblå skyer,
jeg ser på den blodige sol.

Dette er altså verden.
Dette er altså klodernes hjem.

En regndråbe!

Jeg ser på de høie huse,
jeg ser på de tusende vinduer,
jeg ser på det fjerne kirketårn.

Dette er altså jorden.
Dette er altså menneskenes hjem.

De gråblå skyer samler sig. Solen blev borte.

Jeg ser på de veldklædte herrer,
jeg ser på de smilende damer,
jeg ser på de ludende heste.

Hvor de gråblå skyer blir tunge.

Jeg ser, jeg ser...
Jeg er vist kommet på en feil klode!
Her er så underligt...

Hela Obstfelder är i denna dikt. Om han än icke skrivit mera än detta, skulle hans namn dock genom dessa rader blivit stort och kärt för eftervärlden. När jag läser Obstfelder, tänker jag på Sager-Nelson, målaren. Det är samma färger i deras verk, samma djupa blick, samma innerlighet, samma skälvande musik.

Obstfelders lyrik — det vill säga hans vers, ty allt vad han skrivit är egentligen lyrik, och hans prosa är icke mindre skön — tillhör det bästa som producerats i Skandinavien i denna art. Hans vers har visserligen icke — annat än undantagsvis, som i den nyss citerade "Jeg ser" — samma klarhet och ädla disciplin som utmärker exempelvis Vilhelm Ekelunds. Kanske verkar den ibland alltför lös, skissartad, i hast nedkastad. Men den är omedelbar och frisk. Allt är inspirerat. Den lyser av färger och doftar som av daggiga blomsterängar. "Som de første blåveis og violer da jeg var børn", så äro hans ord.

Han har en betagande naivitet. Det naiva är lika med det sant mänskliga, och därför ha alla de stora människorna varit naiva. Jesus av Nazareth var det. Även Nietzsche var naiv. Den ryska mystiken hos Dostojevski kännetecknas framför allt av sin naivitet.

Obstfelders naivitet uppenbarar sig både i hans djupa allvar och i hans uppsluppenhet. Det finns nämligen i några av hans dikter en lössläppt, nästan sanslös glädje, en oresonlig livskänsla, lik barnets, som, efter ha suttit innestängt en lång vinter, plötsligt kommer ut en hög spirande vårdag. Hör till exempel denna strof ur dikten *Orkan*:

Orkan! Orkan!

Jeg er nøgen!

Som du har jeg kastet mig i jordens vaiende græs!

Mine arme jubler mod rummet!

Verdensrummet!

Hei!

Då man en gång lär känna Obstfelder, blir han en upplevelse, ett äventyr i ens liv. Man icke blott "beundrar", nej, man gripes av honom och älskar honom.

IV.

Varför är det så sällan harmoni i människan, varför lever hon rolös, förbittrad, splittrad — hon som likväl är det fullkomligaste av allt på jorden, skönare än markens liljor? Varför lever hon icke i endräkt och samklang, i lugn och glädje? Varför är det så mycket stök, så mycken grämelse, så många trätor i människornas stora hem? Varför är hon en dubbelvarelse? Varför stiga och sjunka icke släktena liksom havets svala sakta dyningar, stiga lugna mot ljuset för att med samma lugn sjunka i det sköna djupet? — Även de vaknaste utnyttja så föga av de möjligheter som stå dem till buds. "Gud lever, kloderne ruller, blomsterne dufter om os, farve føder farve, regnbuer stråler, skulde vi ikke synge? — — — Vi siger: veiret er godt i dag! Vi siger: hvilket deiligt solskin! Å nei, se fuldmånen! Og vore hjerter skjælver ikke, vi kaster os ikke ned og takker, takker, takker!"

Alla människor, vilka — såsom Obstfelder — gripits inför det mänskliga, ha förstått detta mänskligt *sjuka*, men samtidigt burit denna tanke inom sig: den som kunde finna det sanna läkemedlet, återställelsens "röda droppar", livselixiret! Den som kunde träda fram mäktig och förvissad och säga med Kristus: "Min frid giver jag eder!" —

Obstfelder har åter och åter blickat in i det mänskliga lidandets problem, sett det från alla sidor. Han har blickat ner i fattigdomens helvete och drömt om en förnuftigare tingens ordning, ett jordiskt tusenårsrike. Han berättar i *En prästs dagbog* om en utsliten gammal gubbe — *en människa dock!* — i den mest stinkande förnedring: sjuk, liggande på en eländig bädd, med ohyran krypande omkring sig, eländigare än det sämsta djur. Men han ser in i åldringens *blick* — och han ser hur den söker sig hän genom fönstret, hän mot det gåtfulla, allt längre, längre. Inför denna blick står han stum; den bränner igenom hela den jordiska lycksalighetstanken. Om han också kunde avskaffa fattigdomen och förverkliga den yttre jämlikheten människorna emellan, vad skulle han väl svara, när människorna kommo till honom med dessa frågor: synden — ångesten — döden? Där kunde han ju ingenting svara. Och kunde han icke hjälpa dem i *detta*, så voro de ju ändock icke hjälpta.

Obstfelders livspatos var begäret efter en yttersta förklaring; han var en *mystiker*, en extatiker. Men hans världsbild var ju en annan än de gamles, hans tid en annan: industrialismens, den moderna vetenskapens.

Jag återkommer härmed till ett problem som jag förut — i uppsatsen om Vilhelm Ekelund — flyktigt berört:

Många, och oftast de mest redbara, ha velat se en djup klyfta mellan "jordiskt" och "himmelskt", mellan "här" och "på andra sidan". Formeln har varit antingen-eller. Välj jorden — vilket ju ej är liktydigt med "denna världen" — eller välj det blå! Tegnér — så biskop han var — för-

aktade ju djupt den kristet färgade poesin, och med Goethe — för att ej tala om Nietzsche — var ju förhållandet enahanda. Å andra sidan kan man mot dem ställa en man som Kierkegaard som från motsatt utgångspunkt avvisade allt kompromissande mellan det naturliga (jordiska) och det religiösa.

Men är det då så nödvändigt att frågan måste lyda "antingen-eller", och kan det verkligen icke tänkas ett "både-och"? Måste man välja mellan kärleken till jorden och tron på eller sökandet efter det överjordiska? Då vi i detta sammanhang tala om kristet tänkande, syfta vi på den medeltida kristendomen, vilken kände sig pliktig att betrakta jorden med förbundna ögon. Men det torde ha funnits även en annan kristen typ. Såväl hos Jesus själv som hos Franciscus — hur asketisk denne än var — skymtar det en innerlig naturkärlek. De älskade Gud genom naturen och naturen genom Gud. Och hos de kristna typer Dostojevski framställer (till exempel Mysjkin i "Idioten" och Sosima i "Bröderna Karamasov") finner man en extatisk skönhetsglädje, en underbar naiv intimitet i förhållandet till naturen, jämnsides med en hängiven Kristustro och Gudstro. För min del kan jag icke finna något orimligt däri, att tänka mig en kristen typ — eller i varje fall en *religiös* typ, ty begreppet religiös är vidare än begreppet kristen — som på samma gång vore en bejakare av jorden och jordelivet och en fast troende på odödlighet och Gud. Frågeställningen antingen-eller förefaller mera konstruerad än naturlig. Det jordiska i betydelsen av *det grovt sinnliga* ha ju *alla* andligt strävande, oberoende av riktning i övrigt, funnit

neddragande, värdelöst, "syndigt". Varför skulle väl den religiöse vända sig bort från den *sanna* jordiska skönheten — skulle icke hans Gud uppenbara sig däri? Den är lyckligast — säger Emerson — som genom naturen lärt sig att dyrka Gud. Det finnes, så vitt *anden* är det väsentliga och icke dogmen eller traditionen, ingen klyfta mellan jordisk skönhetsglädje och religiöst allvar.

Obstfelder vittnar om detta. Han var en "religiös romantiker" och en jordisk skönhetsdyrkare i en person. Hans sista ord var väl detta: *sök sanningen i det sköna och genom det sköna*. Fann han ett medel mot det mänskligt sjuka, så hette läkemedlet *skönhet*. Hans sista verk (En prästs dagbog, en bok av sällsynt rikedom och spänning) slutar med en hymn till skönheten, det sant gudomliga och konkreta. Efter allt frågande och grubbel, efter ångesten och skräcken, ser han slutligen *solen* blicka sig rakt in i ögonen, "mild, venlig, med et smil som en høi moders, der i uendelig, yppig ro står med sine børn ved de modne, tunge barme, og derfor har råd til at smile salighedens smil — — Intet iled. Alt havde tid".

Så talar solen till honom denna afton:

"Jeg er større end den mørke tordensky, min herlige rundhed er større end de vilde takkede klipper. Din ånd søger det steile, det grufulde, det mørke. Du tror at finde det vældigste deri. Det mørke er kun ét. I mit lys er der uendelighed.

Aldrig kan du, lille menneske, komme væk fra det, at din Gud er blot kraften, det, der forstår at knuse dig. Du så lynet og du syntes, at du følte det umådelige som aldrig, men lynet er spidst, jeg er rund.

Du tænker dig at din Gud søger dig i mørke, under hæslege skyer; ser du det da ikke nu, kjære lille menneske, at det mægtigste i verden er skjønhed, ja skjønhed?

Og kunde du ikke forestille dig, underlige lille menneske, at en Gud, der søgte dig som jeg, klædt i et gevandt av roser, med et smil strålende ut fra det herlige åsyn, at en sådan Gud var større end den ånd, der tramper som stenskred på dine fine nerver?"

— — —

"Dine maskiner, dine love, dine systemer, hvad er det alt mod kvinden, der står midt i den skinnende og duftende sol og lader melken flyde ind i de rosenrøde læber fra de yppige bryster?

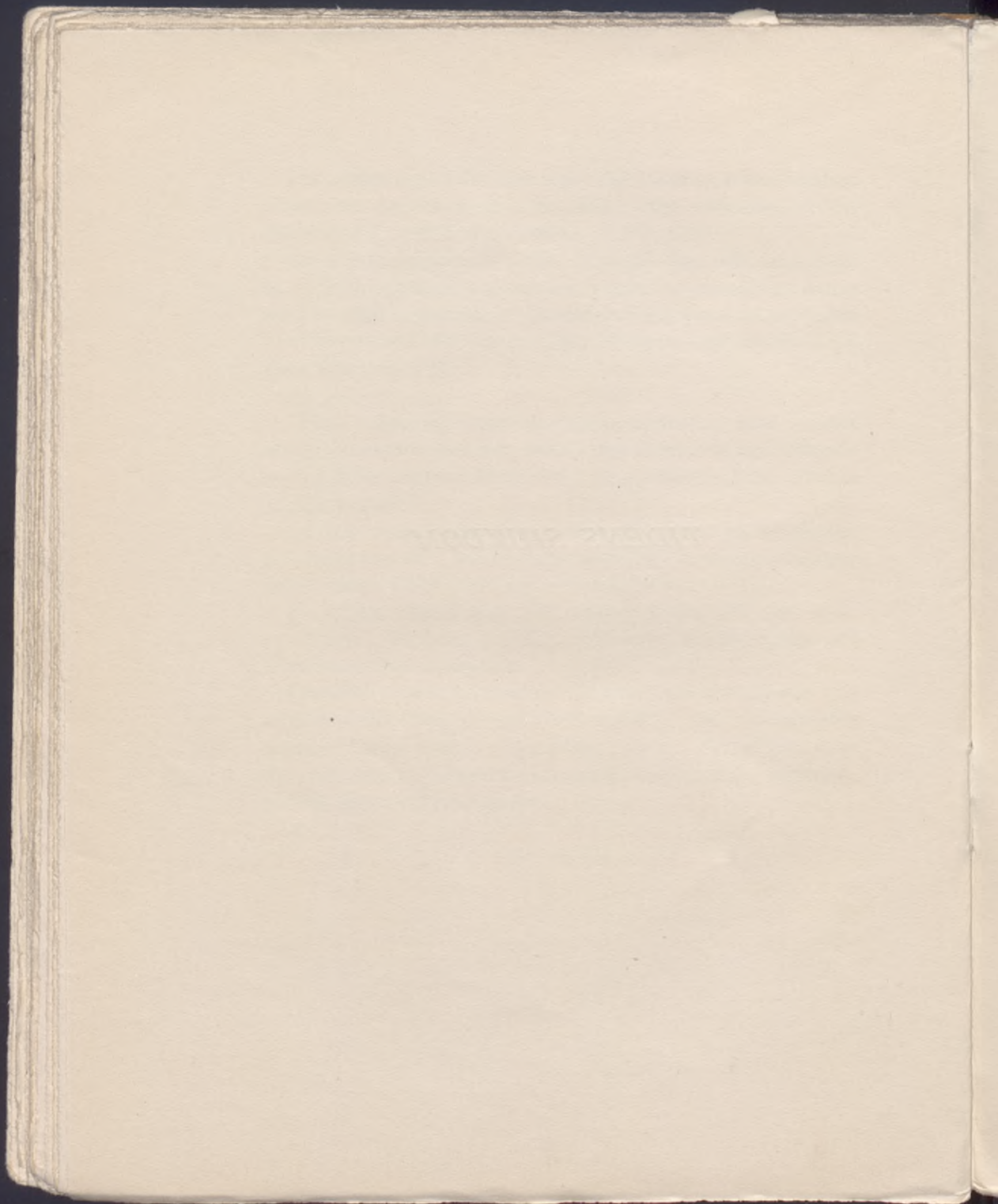
Se dem, disse bryster, de er som mig, de er kloder. Roser er bristende sole. Ja, det skjønneste dit øie ved på din egen jord, det er skabt i mit og i dens billede."

All ävlan, alla system, allt vetande är till slut som stoft emot detta, det enda verkligt värdefulla, betydelsefulla och förblivande: *liv i skönhet*.

Obstfelders skönhetsdyrkan får blott icke missförstås och omtolkas till flack, pervers "esteticism". Det var icke den tomma "sensationen" Obstfelder sökte i det sköna, utan det var undret, tingens förborgade tanke, tron, renheten, själens jämnvikt och glädje.

—————

TIDENS SJUKDOM

”Den moderna människan lever alltid *utom sig själv*”, säger *Rousseau*, naturens och naturtillståndets” store predikare. Det förefaller mig som om kontentan av hans kulturkritik vore sammanträngd i denna lilla sats.

Rousseau var väl ett stycke sofist och gjorde sig som sådan skyldig till en del ganska självsvåldiga intellektuella manövrer. Man har ibland ett intryck av att han, njutande av sin egen talekonst, låter tanken så att säga löpa ifrån sig. Hans beundran för naturtillståndet förefaller också understundom alltför naiv. Det långa avståndet i tiden förhärlikar, fördunklar svårigheterna och ger det råa och ruskiga en gloria av friskhet och skönhet.

Likväl såg Rousseau djupt och skarpt, och om man bortser från påtagliga överdrifter, träffar han fullständigt rätt i sin skildring av människan, hennes utveckling, hennes förfall och hennes djupaste behov. Rousseau förnekade, som bekant, fullständigt konstens och vetenskapens nödvändighet

för människan och hennes sanna lycka. Han gjorde detta i kraft av argument som knappast kunna bestridas, och om det också icke faller oss in att allvarligt vilja ett undertryckande av konst och vetenskap, så ville man dock med glädje följa honom ett gott stycke.

Man kan icke tänka på "den moderna kulturen" utan en känsla av vämjelse. Den mängd av böcker som oupphörligt utslungas, allt det lösa och dumma prat varav tidningarna överflöda, den äckliga aktriskulten, den politiska masskurtisen etc. — se där "kulturen"! Men vartill är väl allt detta nyttigt? Det hjälper icke människorna att leva, gör dem icke starkare, gladare, bättre. De bästa och lyckligaste äro i allmänhet de enkla människorna, som leva långt fjärran från det kvasikulturella bullret. De som däremot leva mitt uppe i detta äro rotlösa, olyckliga, osunda, geléartade. Framför allt äro de sensationslystna. *Sensationslystnaden* är just tidens sjukdom. Dess feber är det som slår emot oss ur de moderna böckerna, den moderna konsten, tidningarna. Den är det också som förgiftar de enskilda människornas — "kulturmänniskornas" — liv. Vi konstruera åt oss "behov", vi vältra oss i smuts och orenhet, vi diskutera struntsaker — vars blotta framkomst högt ropar om dekadansen — och tro att vi tala om verkliga livsfrågor. Och vi mäta rentav människornas värde efter deras delaktighet i, deras förmåga att apa efter och medverka i all denna löjliga strunt. Den sminkade, ryggradslösa, moraliskt hållningslösa "kulturmänniskan" — typen förekommer talrikt, och är lika osmaklig, inom båda könen — det är den verkligt "intressanta" människan. Det förvridna och osunda är nämligen det intres-

santa. Det finnes människor, som, mot bättre vetande, ruinera sig själva andligen, slita de starkaste band, kasta sig ur den ena dypölen i den andra, allt endast för det "intressanta" däri, för att få uppleva "sensationen". Sedan, då det icke mera gives någon återvändo, jämra de sig över den onda världen och knyta händerna mot skapelsens upphov — icke inseende vilka kräk *de själva* äro...

Förr i världen läste folket i gemen inga andra böcker än *uppbyggelseböcker*. De funno kraft och ro i dessa. Jag har ofta tänkt på, hur mycket det dock måste betyda, att en så djup och vis bok som Bibeln blivit så mycket läst bland alla klasser av människor. Om vi taga begreppet uppbyggelsebok i dess vidare mening — rättare sagt: i dess egentliga mening — kunna vi säga, att det är blott detta slag av böcker som vi behöva. Vi behöva de stora lugna, förklarande böckerna, de som samla och *bygga upp*, icke de som splittra oss, riva ned, smutsa ner och inympa sensationsfeberns gift i oss. De gamla enkla människorna ha ännu en inrotad motvilja för "romanböcker", vilka de anse lögnaktiga och vilseledande. Det ligger mycket av sund instinkt och sunt omdöme i denna motvilja. Det moderna romankrafset behöva vi icke, ty det ger människorna, framför allt ungdomen, en felaktig uppfattning av livet, en snedvriden karaktär, skeva ideal. Vi behöva Bibeln och Thomas a Kempis, Plato och Emerson, Pascal och Kierkegaard, Kant och Rousseau. Vi behöva för visso också skönlitteraturen, den stora givande, befriande och uppbyggande skönlitteraturen — böcker sådana som Shakespeares och Dickens, Dostojevskis och Strindbergs. Jag vet ej, hur många böcker som årligen ut-

givas i Sverige, men jag vet att det är en ofantlig mängd (ehuru likväl en allvarlig och *behövlig* bok ofta har svårt nog att finna förläggare). Om vi nu kunde tänka oss, att det här hemma, i stället för denna väldiga störtflod, blott utgäves låt oss säga 25 eller 50 böcker årligen, men att var och en av dessa, i sin art, voro *goda* böcker, skulle detta vara en reform bättre än mången, och vilken vinst för den *verkliga* kulturen skulle den icke innebära. De böckerna skulle gå ut till de behövande och betungade, skulle läsas och älskas. Att äga och läsa böcker skulle åter bli ett tecken på andligt liv och vakenhet.

"Kulturmänniskan lever alltid *utom* sig själv"! Hon lever linjelöst, hållningslöst, på ständig jakt efter retelser, sensationer. Eller hon lever i klumpar, i "massor". Må man ej förstå denna sista anmärkning så, som att de enskilda människorna icke skulle ha rätt att arbeta gemensamt för vissa syften. Samarbetet människorna emellan är icke blott berättigat utan nödvändigt. Jag påstår ej, att människan bör leva som eremit eller — ännu mindre — vara "sig själv *nog*". Men först och främst måste dock människan gå till sig själv och såsom ensam kämpa sig fram till klarhet och styrka. Hon måste först och främst ha upplevat sig själv som *samvetsvarelse*, och av denna upplevelse skall hennes ställning som samhällsvarelse betingas. En blind kan ju icke leda en blind. Bakom den moderna "kampen för gemensamma mål", detta "offrande för andra", döljer sig ofta mycket av tomhet och simpel egoism. Liksom "överklassarens" välgörenhetsarbete stundom kan bottna i härsklustnad och lust till berömmelse så bottnar den nitiska föreningsmän-

niskans "kamp" lika ofta i liknande orsaker. Låt oss också komma ihåg, att allt är abstrakt och onyttigt som icke har betydelse för den enskilde. Vi läsa ibland i tidningarna om, att den eller den personen väckt "offentlig förargelse", men slutligen befinnes det, att i själva verket ingen enda människa känt sig förargad av personens beteende. På samma sätt kan det hända att det talas om, att det eller det "stora målet" uppnåtts av ett folk eller en klass, men att i verkligheten ingen enda människa därför känner sig gladare eller lyckligare. Och även där påtagliga fördelar för de enskilda människorna synas uppstå som resultat av en gemensam strävan, så beror det dock i sista hand på dessa enskilda (det vill säga var och en individ för sig) hur mycket som i verkligheten är vunnet. Individerna måste vara sådana, att de äro i stånd att mottaga det vunna, bemäktiga sig det och använda det på ett rätt sätt, i annat fall är det dem antingen till skada eller det är dem ligkiltigt. Och låt oss framför allt minnas, att den sanna lyckan icke kan komma utifrån utan inifrån, och att det gagnar oss föga, hur mycket vi än vinna, om vi icke vinna det viktigaste: — *vår egen själ*.

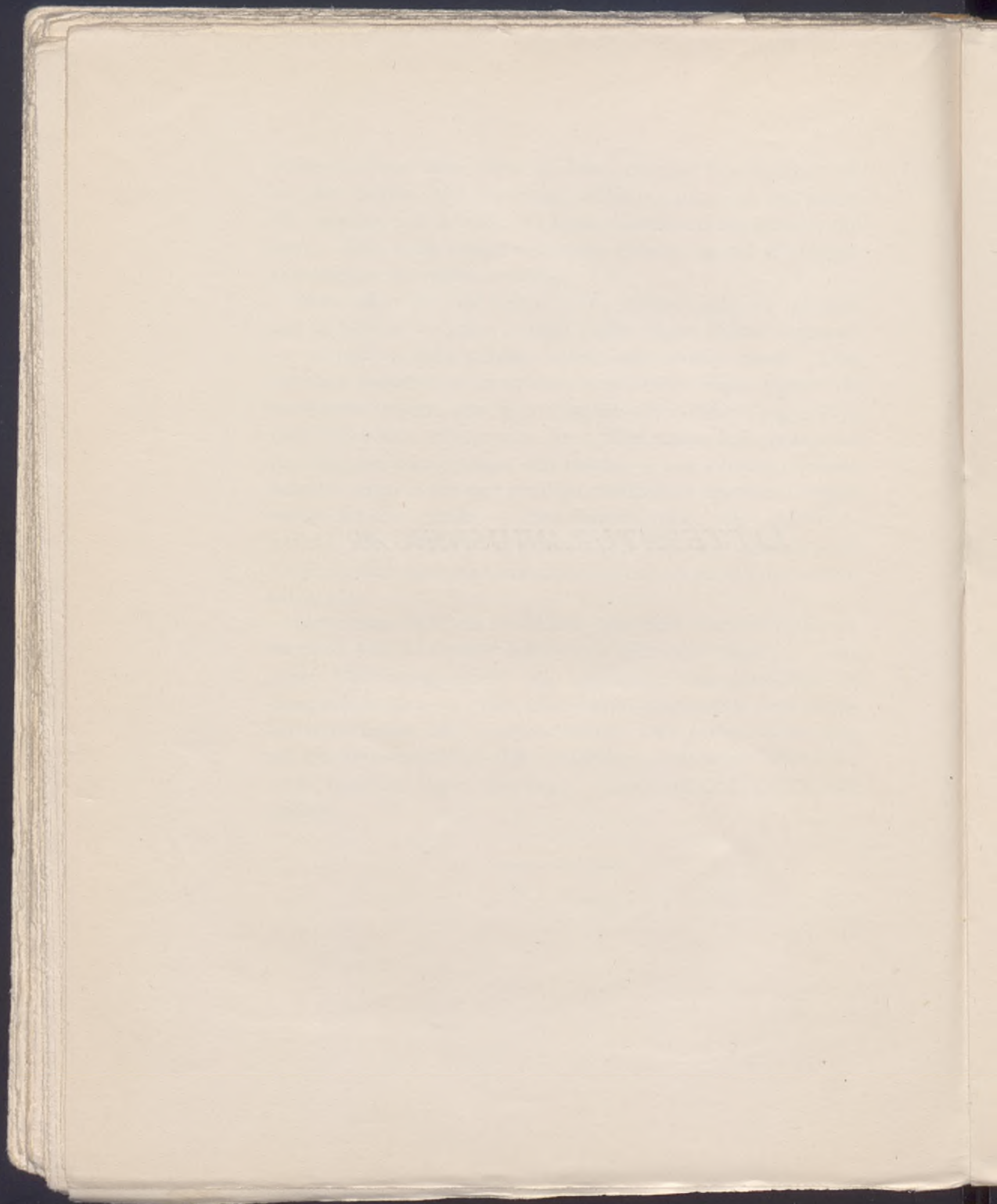
Må heller ingen förväxla det ärliga sökandet, upptäcktslusten, med sensationslystnaden. Varje ärlig sökare söker vägen till sig själv, men den sensationslystne löper bort från sig själv. Den största människan är den, som är mest medveten om sig själv och sin uppgift, men den minsta och ömkligaste av dem alla är den, som icke blott lägger dövärot till för de inre, de högsta plikterna utan även försummar sin vardagliga plikt, troende sig bli mer genom att vara *intet* än genom att vara *något*. Vår "kulturmänniska" är lik en

människa som icke vågar gå hem, emedan hon fruktar att allt där hemma är i oordning, möblerna upp- och nedvända och emedan hon är rädd att finna obetalda räkningar på sitt bord. Och dock finnes det ingen annan väg till ett tryggt och sunt liv än denna hemväg.

Man talar om "ny kultur", "ny moral" men det är icke det vi behöva — och varifrån skulle något sådant komma? — vi behöva blott *verklig* kultur och *verklig* moral. Den verkliga kulturen är blott den, som bryter vägar genom de stängande bergen, som ger trygghet och sprider djup glädje över det svåra, strävsamma livet. Den sanna kulturens män äro de som leva djupast och helst — tro, riktning, etikett betyder föga. Och den verkliga moralen är egentligen ingen annan än den gamla — dess huvudstycken stå i moseböckerna! Det bästa av det gamla måste blott återupptäckas av varje enskild människa, aktualiseras och på så sätt för henne bliva nytt.

Det finnes en tavla av Millet, den store franske målaren, en tavla som är mycket bekant och ofta reproducerad. Den heter "Aftonringningen" och framställer två människor — man och hustru — vilka efter slutat dagsverke med böjda huvuden lyssna till aftonklockorna. Den tavlan synes mig på ett utomordentligt sätt symbolisera den sanna kulturen, vars innebörd kan uttryckas i dessa två ord: *arbete* och *andakt*.

LITTERATURANVISNINGAR

I anslutning till uppsatsen om "Boken som bildningsmedel" meddelar jag här, för de med STRINDBERG mera obekanta (eller ensidigt bekanta), förslagsvis en plan för studiet av hans böcker — därvid tagande sikte på de olika perioderna i hans liv och tänkande. Var och en kan naturligtvis själv göra förändringar och helst fullständigt läsa honom.

Jag anser emellertid personligen läsandet av nedanstående böcker nödvändigt för att någorlunda lära känna det väsentliga hos denne väldige, ännu för många ganska okände, diktare:

Mäster Olof. Röda Rummet. Det nya riket. Utopier i verkligheten.

Giftas. Fadren. Fröken Julie.

I havsbandet.

Inferno. Legender. Till Damaskus.

Ordalek och småkonst. Ensam. De blå böckerna (I—IV).

*

DAN ANDERSSONS böcker ha utkommit i följande ordning:

Kolarhistorier. 1914. Tidens förlag. Pris 1 kr.

**Kolvaktarens visor*. Dikter och berättelser. 1915. Samma förlag. Pris 2:25.

Det kallas vidskepelse. 1916. Samma förlag. 2:25.

**Svarta Ballader*. Dikter. 1917. Bonniers förlag. Pris 3:75.

**De tre hemlösa*. Roman. 1918. Tiden. Pris 3:25.

**David Ramms arv*. (Utgörande fortsättning av föreg.). 1919. Samma förlag. Pris 6:25.

Chi-mo-ka-ma. Berättelser från norra Amerika. 1920. Bonnier. Pris 4:50.

På Tidens förlag torde vara att vänta en samling av en del hittills icke samlade dikter av Dan Andersson (däri även ingående en del Baudelaire-tolkningar) samt möjligen även en del prosastycken.

En av samme författare verkställd översättning av *Kiplings "På sju hav"* (The seven seas) utkom 1918 i Bonniers klassikerbibliotek. Pris 4:50.

*

VILHELM EKELUNDS hittillsvarande produktion:

Vårbris. Dikter. 1900. Pris 1:75.

Syner. Dikter. 1901. Pris 2:25.

Melodier i skymning. Dikter. 1902. Pris 2:25.

* De enligt min uppfattning viktigaste av förf:s arbeten.

- Elegier.* Dikter. 1903. Pris 2:25.
In Candidum. Dikter. 1905. Pris 2:50.
Havets stjärna. Dikter. 1906. Pris 2:25.
Dithyramber i aftonglans. Dikter. 1906. 2:—.
Grekisk bukett. (Tolkningar av forngrekiska dikter.) 1906.
Pris 2:—.
Antikt ideal. Essayer och aforismer. 1909. Pris 2:25.
Böcker och vandringar. Aforismer, dikter, essayer. 1910.
Pris 2:75.
Båge och lyra. Aforismer. 1912. Pris 1:50.
Valda dikter. (Urval av föregående diktsamlingar.) 1913.
Pris 2:75.
Tyska utsikter, Essayer, prosadikter m. m. 1913. Pris 3:—.
Nordiskt och klassiskt. Aforismer. 1914. Pris 2:25.
Veri Similia I—II. Essayer och aforismer. 1915—1916.
Pris 3:50 per del.
Metron. Aforismer. 1918. Pris 3:75.
Attiskt i fågelperspektiv. Aforismer. 1919. Pris 5:50.
-

- Valda Skrifter av Leopardi.* Översättning och inledning av
Vilhelm Ekelund. 1913. Pris 2:50.
Ur Francesco Petrarcas brev. Med en inledning: *Petrarca*
och *Schopenhauer* av Vilhelm Ekelund. 1915. Pris 2:50.
-

Vad de här nämnda *diktsamlingarna* beträffa, äro de, så vitt jag vet, samtliga utgångna ur bokhandeln och kunna sålunda, i bästa fall, erhållas antikvariskt till åtskilligt högre pris än det ursprungliga. En samlad upplaga av Vilhelm Ekelunds dikter lär emellertid snart utkomma å Bonniers förlag.

Vill man för ett inledande studium av Ekelund göra ett urval bland hans böcker kan man läsa ett par av diktsamlingarna, exempelvis *Melodier i skymning*, *In Candidum*, *Dithyramber i aftonglans* (eller *Valda dikter*, om den kan anskaffas), samt *Antikt ideal*, *Veri Similia* samt *Metron* eller *Attiskt i fågelperspektiv*.

Om Ekelunds produktion har givetvis åtskilligt skrivits, dock — såvitt jag vet — i allmänhet av föga värde. Till det bästa hör väl *G. O. Adelborgs* uppsats om honom i boken *Om det personligt andliga*, vilken ju dock, utgiven år 1908, endast behandlar hans lyrik. (Wahlström och Widstrand.)

*

SIGBJÖRN OBSTFELDER:

Digte. 1893.

To novelletter. 1895.

Korset. En Kærlighedshistorie. 1896.

De røde dråber. Drama. 1897.

En præsts dagbog. 1900.

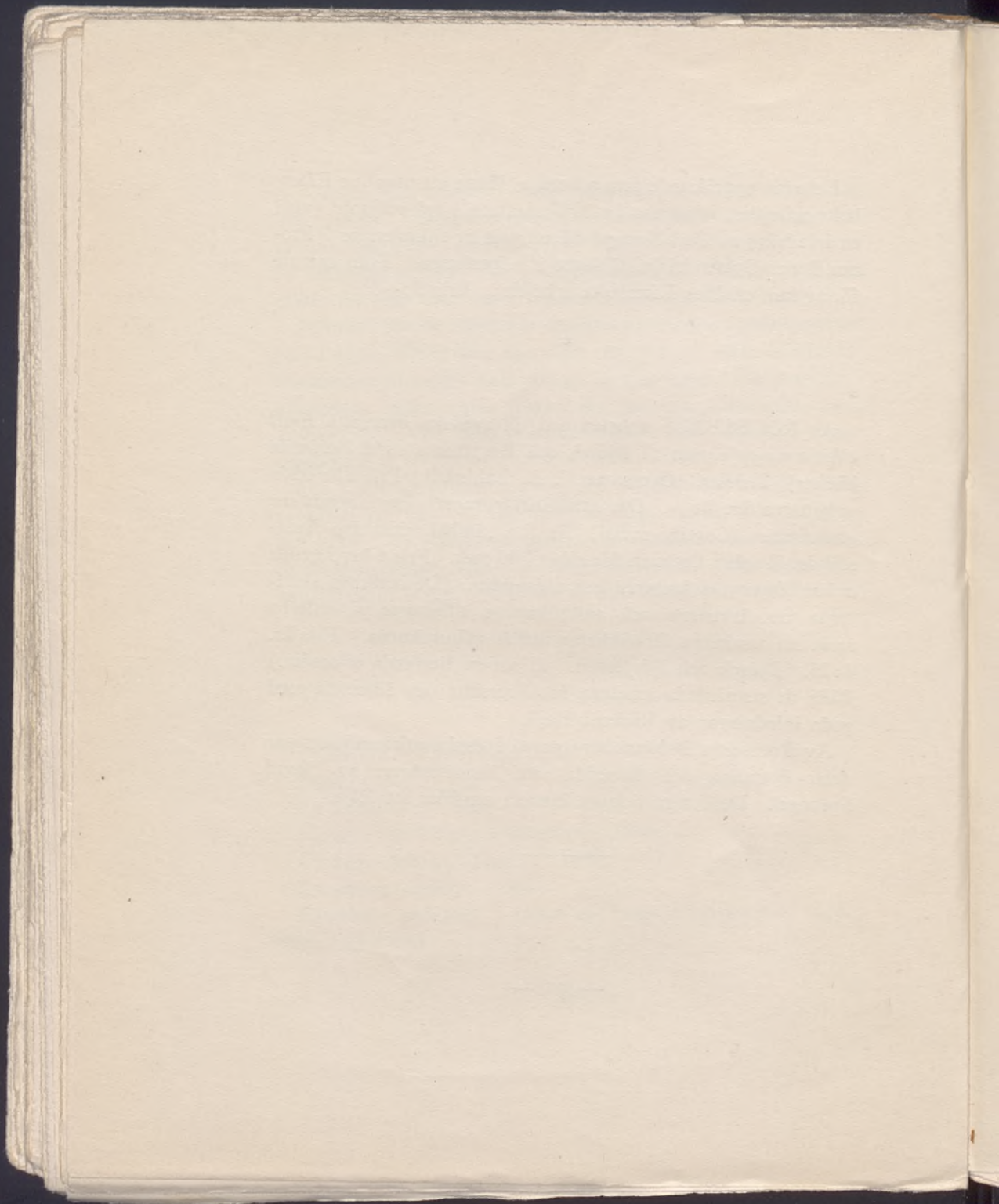
Efterladte arbejder, i urval av Viggo Stuckenberg, utgavs efter förf:s död.

De ovan uppräknade fem arbetena, jämte ett urval ur Efterladte arbejder, utkommo år 1917 samlade i två volymer (med en inledning av Carl Nærup) till ett pris av tillsammans 7 kronor å det Gyldendalska förlaget i Köpenhamn. Från samma förlag kan erhållas Efterladte arbejder. Pris 5:—.

*

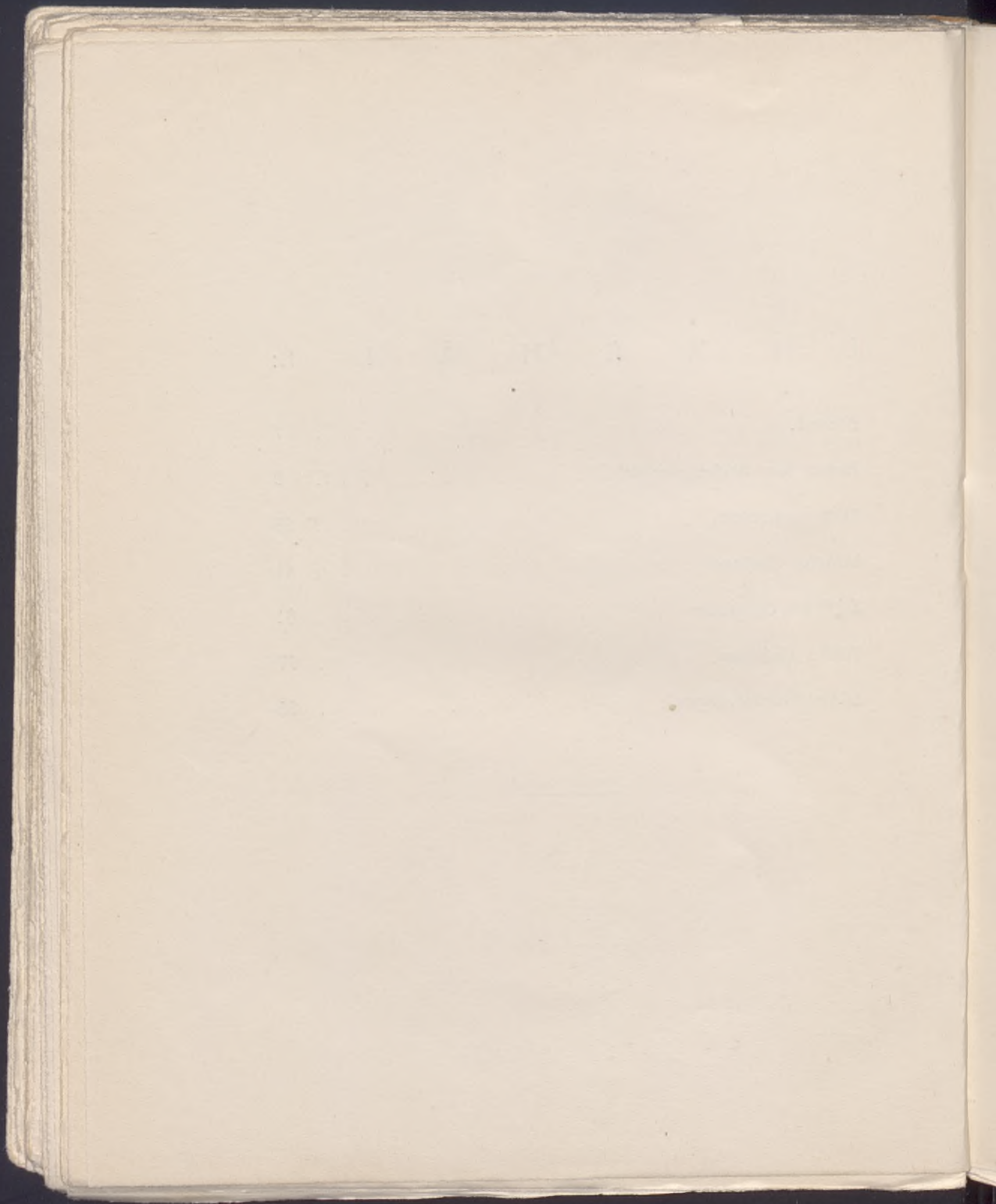
Av ROUSSEAUS arbeten äro till svenska översatta *Emil eller om uppfostran* (I Björck och Börjessons serie Berömda böcker), 2 delar. Övers. av C. A. Fahlstedt. Pris för båda volymerna kr. 4:—. *Om samhällsfördraget eller statsrättens grundsatser* (Contrat social) där R:s samhällsidéer äro framställda. Ingår i Bonniers klassiker-bibliotek. Pris 6 kr. *Tvenne avhandlingar om kulturen och människan*. (De berömda skrifterna om konstens och vetenskapens inflytande på sederna samt om orsakerna till olikheten mellan människorna.) Pris kr. 4:25. Björck och Börjesson. (I serien Berömda filosofer.) Båda de sistnämnda arbetena äro översatta och försedda med goda inledningar av Richard Hejll.

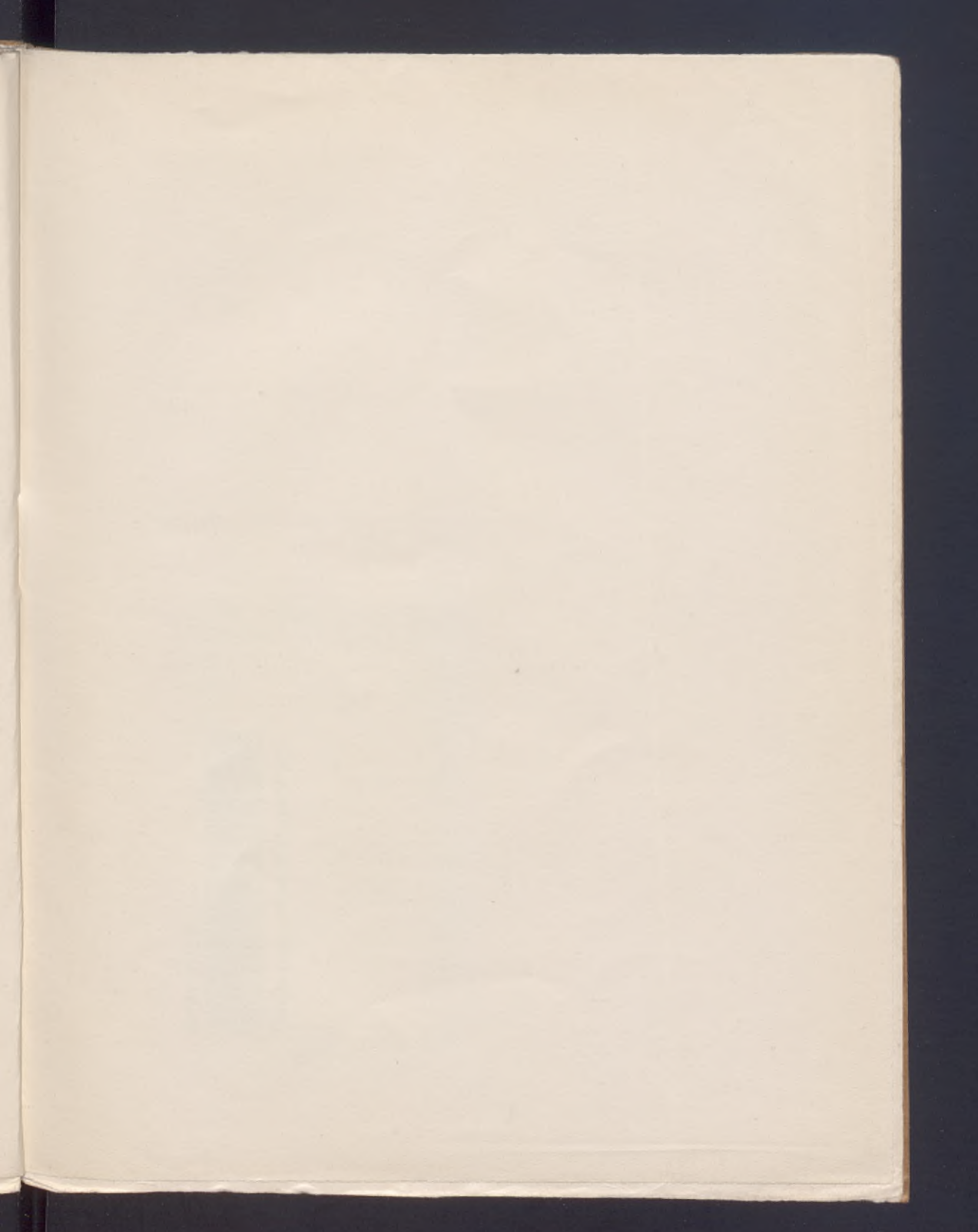
Av Rousseaus *Bekännelser* har på svenska utkommit ett par delar översatta och försedda med kommentarer av David Sprenghel. De övriga delarna komma omsider att följa.

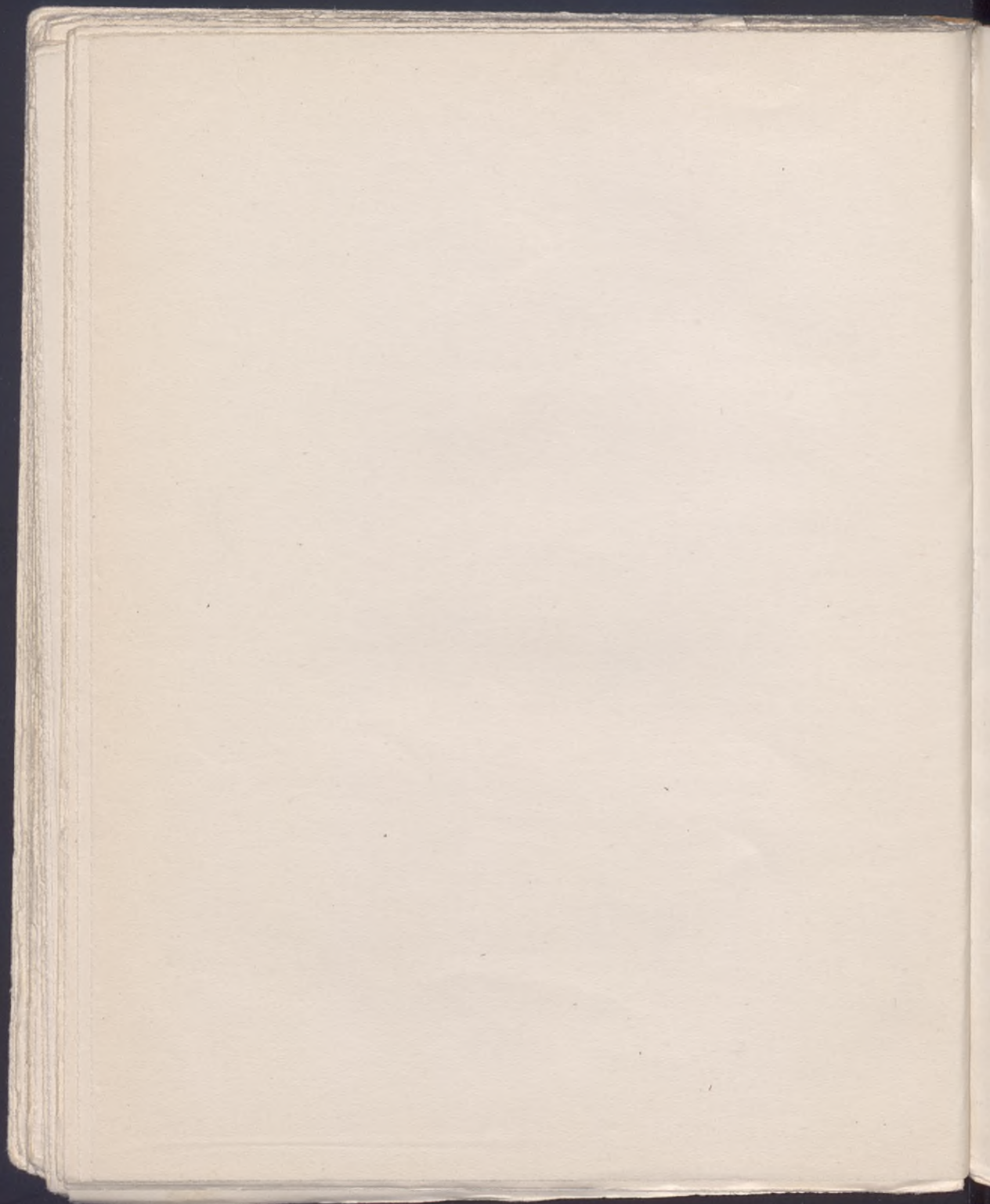

I N N E H Å L L:

<i>Förord</i>	7
<i>Boken som bildningsmedel</i>	9
<i>Dan Andersson</i>	25
<i>Vilhelm Ekelund</i>	41
<i>Sigbjörn Obstfelder</i>	61
<i>Tidens sjukdom</i>	77
<i>Litteraturanvisningar</i>	85

6000007296

Göteborgs universitetsbibliotek

Ragnar Jändel:
UNDER VÅRSTJÄRNOR
DIKTER

Pris Kr. 3:50.

— — — förtjänar att nå ut i vida kretsar. — — — Någon tom eller likgiltig dikt hittar man inte i den lilla samlingen, vars kännemärke, som sagt, är ett veikt bildbart sinne. — — — Konstnärligt har Jändel tagit ett gott steg framåt med *Under vårstjärnor*.

Bo Bergman i Dagens Nyheter.

Överhuvud har man hos Jändel ett ovanligt starkt intryck att allt i hans diktning kommer inifrån. *Varje diktarseger han vinner* — och hans senaste samling är *en mycket vacker sådan* — blir därför en seger för det andliga, det personligt andliga.

Erik Hedén i Socialdemokraten.

Gå och köp detta lilla häfte, som en dag skall räknas som *ett betydelsefullt vittnesbörd om nya strömningar* i en tid av sökande och vardande, en tid av längtan och förnyelse.

Nya Dagligt Allehanda.

Det är förvisso ett stycke skaldskap som möter i denna lilla bok. Orden ha tyngd och stämning i sig. Det är inga överflödiga satser, inga utfyllnadsfraser; nästan vartenda ord har ett budskap från en själ som glöder.

Bernhard Johansson i Svenska Morgonbladet.

Jändels bok är en som lever, ty den har både hjärta och själ. Det är icke omöjligt att dess författare har en framtid av rätt så mycken berömmelse framför sig.

Sixten Belfrage i Vår lösen.

Jändels sista diktsamling är av det slag i vilket man vid förnyad genomläsning åter och åter finner nya värden. En värdesättning av de olika dikterna är i detta fall icke på sin plats. Var och en skimrar i sin säregna glans, alla tillsammans bilda en harmoni av skönhet.

Frihet.

Det är ingen stor apparat vare sig i språk eller rytm, men det som sägs blir så övertygande och klingar så äkta som det endast gör i skaldens, den *verkliga skaldens* sång.

Stormklockan.

Pris Kr. 3:75.

